

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2011

Bc. Dominika Hrušovská

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

APLIKÁCIA TÉZY O PREPOJENÍ CNOSTÍ V KONTEXTE
PRÍPRAVY NA MANŽELSTVO

Diplomová práca

Študijný program: UAP náboženská výchova a psychológia

Školiace pracovisko: Katedra náboženských štúdií

Školiteľ: Mgr. Andrea Blaščíková, PhD.

Nitra 2011

Bc. Dominika Hrušovská

zadanie

Pri písaní našej práce sme sa stretli s mnohými prekážkami, ktoré sme mohli prekonať najmä vďaka odborným i praktickým usmerneniam a radám konzultantky. Týmto sa chceme poďakovať Mgr. Andrei Blaščíkovej, PhD. za jej pomoc, odborné vedenie a poskytnutie literatúry. Taktiež ďakujeme za podporu rodine a priateľom.

Abstrakt

HRUŠOVSKÁ, Dominika: Aplikácia tézy o prepojení cností v kontexte prípravy na manželstvo. [Diplomová práca]. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta. Katedra náboženských štúdií. Školiteľ: Mgr. Andrea Blaščíková, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister. Nitra: FF UKF, 2011, 60 strán.

Tomáš Akvinský sa považuje za vrcholného predstaviteľa scholastiky. Na základe jeho filozofického a teologického prínosu vyplývajúceho najmä z diela *Summa theologiae*, ale aj pomocou príspevkov jeho komentátorov a autorov moderných publikácií, zaoberajúcich sa vzťahmi medzi mužom a ženou, práca poukazuje na význam Tomášovho učenia o cnostiach, najmä o láske, rozvážnosti a miernosti, v kontexte prípravy na manželstvo. Práca stručne uvádza do Tomášovho ponímania cností a približuje ju ako dobrý *habitus*, ktorý napomáha človeku pri dosahovaní prirodzených alebo nadprirodzených cieľov. Objasňuje delenie cností, kde Tomáš rozlišuje medzi získanými, vliatymi a teologálnymi cnosťami. Hovorí o prepojení cností v rozvážnosti a v láske. Napokon sa práca venuje samotnej aplikácii cností na vzťahovú rovinu medzi mužom a ženou a snaží sa aktualizovať tomistické učenie na dnešné ponímanie prípravy na manželstvo, prihliadajúc na jej širší záber vo vzdialenej, blízkej a bezprostrednej fáze prípravy. Z tohto dôvodu nie menej dôležitou časťou práce je otázka spätosti medzi cnosťou miernosti, zahŕňajúcou zdržanlivosť a čistotu, a manželskou láskou.

Kľúčové slová: Cnosti. Tomáš Akvinský. Láska. Rozvážnosť. Príprava na manželstvo.

Abstract

HRUŠOVSKÁ, Dominika: Application of the Thesis on the Interconnection of the Virtues in the Context of Premarital Formation. [Master Thesis]. Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of Arts. Department of Religious Studies. Supervisor: Mgr. Andrea Blaščíková, PhD. The Scientific degree: Master. Nitra: FF UKF, 2011, 60 pages.

Thomas Aquinas is considered to be the main figure of scholasticism. Based on his philosophical and theological contribution coming mostly from his *Summa Theologiae* as well as using the contributions of his commentators and authors of recent publications dealing with relationships between man and woman, we, in this master thesis, try to reveal the significance of the teachings of Thomas on virtues, in particular on love, prudence and temperance, in the context of premarital formation. The thesis shortly inducts into Thomas' concept of virtues and finds it as a good *habitus*, which helps human being in reaching natural or supernatural goals. The thesis explains the division of virtues, where Thomas distinguishes among acquired, infused and theological virtues. The thesis speaks about interconnection of virtues in prudence and in love. Finally the thesis pays attention to the application of virtues on the area of relationships between man and woman and tries to update Thomistic teachings to present-day concept on premarital formation, taking into account its broad range in the distant, close and proximate phase of the formation. For this reason it is equally important to include in the thesis the question of connection between the virtue of temperance, involving continence and chastity, and the marital love.

Key words: Virtues. Thomas Aquinas. Love. Prudence. Premarital Formation.

Obsah

Abstrakt	4
Abstract.....	5
Úvod	7
1 Cnosť u Tomáša Akvinského	9
1.1 Čo je cnosť	9
1.2 Prírodný a nadprírodný cieľ.....	12
2 Delenie cností	18
2.1 Získané cnosti.....	18
2.2 Teologálne cnosti	21
2.3 Vliate cnosti	23
3 Prepojenie cností.....	25
3.1 Rozvážnosť a prírodný cieľ.....	25
3.2 Prepojenie cností v rozvážnosti	27
3.3 Láska a nadprírodný cieľ	30
3.4 Prepojenie cností v láske	31
4 Aplikácia cností.....	34
4.1 Cnosť miernosti vo vzťahu k manželskej láske	34
4.2 Príprava na manželstvo.....	42
4.3 Vzdialená príprava	42
4.4 Blízka príprava	47
4.5 Bezprostredná príprava.....	50
Záver	55
Zoznam použitej literatúry	57

Úvod

Čo zaručuje pevnosť priateľského vzťahu medzi mužom a ženou a jeho úplné naplnenie vo sviatostnom manželstve? Kde je hranica, čo sa pred svadbou „ešte môže“ a čo už nie? Ak partnerský vzťah prechádza prirodzeným vývojom, kde nájsť zmysel čakania na intímne zblíženie sa páru až po svadbe? Tieto a podobné otázky sú dnes aktuálne pre mnohých ľudí. Podobne tomu bolo i pre nás v čase formovania a štylizácie témy našej práce. Vychádzajúc z tejto perspektívy nazerania sa v nás prehĺbil záujem o poznanie pravdy o tom, čo je skutočná láska a aký dopad má na pochopenie zmyslu zdržanlivosti a čistoty pred manželstvom.

Vlastným zmyslom práce je aplikovať tézu o prepojení cností v súvislosti s prípravou na manželstvo. Napriek tomu, že otázke cností sa venoval už Platón či Aristoteles, rozhodli sme sa pre tomistické spracovanie tejto problematiky. Tomáš Akvinský, najvýznamnejší predstaviteľ scholastiky, venuje vo svojich dielach otázke cností veľkú pozornosť. Významnosť jeho učenia vyzdvihuje aj fakt, že i dnes sa Cirkev opiera o myšlienky tohto učiteľa. To je dôvod, prečo považujeme za dôležité priblížiť najskôr Tomášove poňatie cnosti, ktoré je neodmysliteľne prepojené s prirodzeným a nadprirodzeným cieľom človeka. S tým súvisí téma rozdelenia cností, kde uvažujeme o získaných, teologálnych a vliatych cnostiach. Ďalej sa zamýšľame nad ich prepojením. Na tomto mieste sa do popredia dostáva na jednej strane rozvážnosť, na ktorej participujú ostatné cnosti pri dosahovaní prirodzených cieľov. Na strane druhej je to láska, na ktorej majú účasť iné cnosti pri snahe dosiahnuť nadprirodzené ciele. Neskôr postupujeme k úvahám o samotnej aplikácii Tomášovho učenia. V tejto časti máme za cieľ objasniť miernosť, a s ňou súvisiacu zdržanlivosť a čistotu, vo vzťahu k manželskej láske, ktorá vyzdvihuje dôležitosť prípravy na manželstvo. Predmanželská príprava vo svojich troch fázach, vzdialenej, blízkej a bezprostrednej, je dlhodobý proces. Ak má manželstvo nájsť svoje naplnenie v sebadarujúcej láske, ktorej výrazom je pevnosť či trvácnosť, je potrebné, aby bolo, obrazne povedané, domom s pevnými základmi, „domom postaveným na skale“.

Máme za cieľ podnietiť čitateľa k uvažovaniu nad myšlienkami obsiahnutými v texte, a tak prispieť k hlbšiemu pochopeniu učenia o cnostiach. Zo samotných diel Tomáša Akvinského pracujeme len s dielom *Summa theologiae*. Napriek tomu je práca bohato popretkávaná názormi mnohých autorov, tak komentátorov Tomáša, ako aj

autormi modernej literatúry zaoberajúcej sa problematikou vzťahov a prípravy na manželstvo. Je tomu tak z dôvodu, že v pozadí nosných myšlienok je prítomná snaha poukázať na dôležité pravdy prítomné v tomistickom učení pri jeho aktualizácii na dnešný život. Zmysel práce vidíme v snahe pomôcť čitateľovi k otvorenému uvažovaniu a prehĺbeniu poznania, ktoré ho posunie ďalej na ceste hľadania zmyslu sebadisciplíny, opierajúc sa o rozvážnosť a lásku.

Cnosť u Tomáša Akvinského

1.1 Čo je cnosť

Vo svojej snahe definovať cnosť Tomáš Akvinský vychádza z Aristotela. Už v aristotelovskom chápaní sa pojem cnosti definuje ako dokonalosť schopností. V kontexte Aristotelových spisov sa dokonalosť vysvetľuje ako kompletnosť, aktuálnosť, cieľ prirodzeného stavu. Vyplývajúc z toho je dokonalosť schopností jej úplné, celostné realizovanie v aktuálnom čase, je jej poslednou možnosťou. Tak sa každá schopnosť stáva najdokonalejšou práve vtedy, keď dosiahne cnosť vlastnú jej prirodzenosti.

Aristoteles, a jeho nasledujúci i Tomáš, označuje cnosť ako získané sekundárne určenia jednotlivých schopností. Úlohou týchto určení je nasmerovať schopnosti k najlepším činnostiam a k najvyššej miere sebaaktualizácie človeka. Tomáš cnosť označuje ako *habitus*, čiže určitú kvalitu, ktorá sa človeku stala vlastnou, a ktorá ovplyvňuje jeho konkrétne skutky a konanie, stvára jeho bytie. Uskutočňovanie skutkov, ktoré napomáhajú k rozvoju dobrého *habitusu*, realizované nie v krátkom čase, ale opakovane a dlhodobo, má v dôsledku osvojenie si dobrého *habitusu* a získanie cnosti.¹

„[...] cnosť nesie dokonalosť mohutnosti; pretože sila každej veci sa určuje na poslednom, čo vec zmohla, [...] Avšak posledné, čo každá mohutnosť môže, musí byť dobro, pretože každé zlo nesie nejaký nedostatok; ako hovorí Dionýsius v IV. hl. O Bož. Men., že každé zlo je slabé. A preto je potrebné, aby sila každej veci hovorila o dobre. Preto ľudská cnosť, ktorá je pohotovosť činorodá, je pohotovosť dobrá a dobro konajúca.“²

Z povedaného vyplýva, že cnosť je *habitusom* dobrým, no vzhľadom k jeho spätosti s konaním, je aj *habitusom* operatívnym.³ Ide o dobrú vlastnosť duše, vďaka ktorej človek žije morálne dobre, a ktorú nikto nie je schopný použiť na zlé. Uspôsobuje

---

¹ Blažčíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 53-56.

² Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 55, a. 3.

³ Pojem „operatívny *habitus*“ sa v poslovenčenom českom význame prekladá ako „činorodá pohotovosť“. Ide teda o synonyma. Pojem „mohutnosť“, s ktorým sa stretávame v danom preklade *Summy theologiae*, s ktorým pracujeme, predstavuje synonymický výraz k pojmu „schopnosť“. Ich významová hodnota je aj v našej práci rovnaká.

ho k tomu, aby sa realizoval ako človek.⁴ „*Habitus* uschopňuje človeka konať pevne, nenútené, lahodne (*firmiter, expedite, delectabiliter*). Je to viac než len nejaký návyk, ktorý predstavuje čosi mechanického; *habitus* je ale duchovná kvalita. Jeho výsledkom je stálosť v konaní (tým sa líši od prostej dispozície), nenútenosť, samovoľnosť a potešenie z konania.“⁵

Tomáš je vo svojej teórii o cnosti, okrem Aristotelom, ovplyvnený aj Augustínovým myslením. Pre Augustína je pre ľudský život neodmysliteľné hľadanie Boha. Práve na ceste hľadania Boha môže človek dospieť k nadobudnutiu cnosti a získať šťastie. Tak východiskový morálny postoj človeka, ktorý sa nachádza na ceste hľadania Boha, je láska, ktorá je odpoveďou na Boží akt stvorenia. Pre Augustína je láska základom definície cnosti. Cnosť označuje pojmom *ordo amoris*, poriadok lásky.⁶ Ak správne rozumieme Augustínovmu chápaniu cnosti, môžeme sa domnievať, že zastával názor, že cnosť zdokonaľuje ľudskú dušu. Porovnateľné stanovisko presadzoval aj Tomáš, keď sa vyjadril, že:

„*Cnosť je, ktorá robí dobrým majúceho [cnosť], a jeho diela robí dobrými.*“⁷

Môžeme povedať, že cnosti robia dobrým toho, kto ich získal, a to buď spôsobom prirodzeným, alebo nadprirodzeným skrze milosť, a podobne aj skutky sú dobré v závislosti od cnosti toho človeka, ktorý ich naplňa. Z toho dôvodu sa morálne úsilie človeka vo svojom slobodnom rozhodovaní dobrovoľne snaží dať do súladu a integrovať poriadok v duši s rozumovým poriadkom vlastným svetu. Či človek disponuje cnosťou, je možné posudzovať podľa toho, či v sebe zladil a zhierarchizoval jednotlivé náklonnosti, čím vytvoril určitý poriadok, ktorý sa navonok prejavuje morálnym konaním.⁸

Môžeme pozorovať, že pre Tomáša je Augustínove poňatie cnosti blízke. Sám považuje cnosť za usporiadanú lásku v človeku. Jednotlivé objekty, ktoré človek miluje láskou, sú hierarchicky odstupňované v závislosti od prvej príčiny tejto lásky, ktorou je Boh.

---

⁴ Güntör, Anselm: *Morálna teológia I/b*, s. 79.

⁵ Beneš, Albert: *Morální teologie*, s. 37.

⁶ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 58.

⁷ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 55, a. 3, ad 3.

⁸ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 58-59.

„[...] skoršie a neskoršie sa hovorí podľa vzťahu k nejakému pôvodu. Rád však v sebe uzatvára nejaký spôsob skoršieho a neskoršieho. Preto je potrebné, aby bol tiež nejaký rád, kde je nejaký pôvod. Ale vyššie sme povedali, že obľuba lásky speje k Bohu ako k pôvodu blaženosti, na ktorého spoločenstve sa zakladá priateľstvo lásky. A preto je potrebné, aby sa v tých, ktorí sa milujú z lásky, prihliadalo k nejakému rádu podľa vzťahu k prvému pôvodu tejto obľuby, ktorou je Boh.“⁹

Najcelostnejšie Tomáš definuje cnosť v *Summe theologiae*, v 4. článku 55. otázky *Prima Secundae*. Keď chceme hovoriť o cnostiach, musíme venovať pozornosť skúmaniu podstaty cností, určeniu miesta, kde prebývajú, brať do úvahy rozdelenie cností, uvažovať o ich kauzálnosti a taktiež o bohatstve, ktoré v sebe nesú.¹⁰ Berúc do úvahy tieto skutočnosti Tomáš vo vyššie spomínanom článku vytyčuje pojem cnosti na základe jej štyroch príčin, a to formálnej, materiálnej, cieľovej a účinnej.

Z interpretácie cnosti ako dobrého *habitusu* môžeme vyvodzovať formálnu príčinu cnosti. Tá sa odvodzuje z bytostného určenia vecí, teda od rodu. Tak zo samotného rodového pojmu *habitus* vyplýva schopnosť nasmerovania k činnosti a z pojmu dobrý *habitus* smerovanie k dobru, ktoré predstavuje dokonalosť a zároveň aj poslednú možnosť schopnosti vedúcej ku konkrétnej činnosti.¹¹

„Musí sa povedať, že cnosť znamená nejakú dokonalosť mohutnosti. Ale dokonalosť kohokoľvek sa obzvlášť sleduje v zameraní k jeho cieľu. Avšak cieľom mohutnosti je úkon. Preto mohutnosť môže byť dokonalá, pokiaľ je určená k svojej činnosti.“¹²

Materiálna príčina sa týka toho, z čoho vec vzniká. Ak o nej hovoríme v súvislosti s cnosťou, ide o subjekt cnosti, ktorým je podľa Tomáša v prvom rade vôľa. Je tomu tak z dôvodu, že dobro pozná a taktiež ho koná, presnejšie, koná ho určitá schopnosť pohýnaná vôľou.

To, kvôli čomu niečo je, je príznačné pre cieľovú príčinu. Pre Tomáša je cnosť kvôli konaniu, nakoľko cnosť je *habitus* operatívny, čiže dobro konajúci.¹³

---

⁹ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 26, a. 1.

¹⁰ Hrehová, Helena: *Rozvážnosť a voľba podľa sv. Tomáša Akvinského*, s. 62.

¹¹ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 61.

¹² Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 55, a. 1.

¹³ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 61-62.

„Musí sa povedať, že cnosť, zo samotného pojmu mena, nesie nejakú dokonalosť mohutnosti, ako bolo povedané. Pričom, pretože je dvojaká mohutnosť, totiž mohutnosť k bytiu a mohutnosť ku konaniu, dokonalosť oboch mohutností sleduje cnosť. Ale mohutnosť k bytiu je na strane hmoty, ktorá je súcnom v možnosti, pričom mohutnosť ku konaniu je na strane tvaru, ktorý je pôvodom konania, [...] v sústave človeka sa má telo ako hmota, duša potom ako tvar. [...] A preto ľudská cnosť, o ktorej hovoríme, nemôže patriť telu, pretože patrí do toho, čo je vlastné duši. Pričom ľudská cnosť nenesie pomer k bytiu, ale skôr ku konaniu. A preto v pojme ľudskej cnosti je, aby bola pohotovosťou činorodou.“¹⁴

Vyššie uvedené príčiny, teda príčina formálna, materiálna a cieľová, naznačujú to, že cnosť je dobrý *habitus*, ktorý nás disponuje k správne mu životu. Tejto disponovanosti však ešte k úplnosti chýba oživujúci princíp, ktorý je prítomný v Tomášovom chápaní účinnej príčiny. Pre neho oživujúcim princípom vedúcim k pohybu je Boh.¹⁵

„Činnou potom príčinou cností vliatej [...] je Boh. Pričom sa hovorí, ktorou Boh v nás bez nás pôsobí.“¹⁶

„Božia podstata je jeho činnosť, najvyššie pripodobnenie človeka k Bohu je podľa nejakej činnosti. Pričom, ako bolo povedané, šťastie čiže blaženosť, skrze ktorú sa človek najviac pripodobní Bohu, ktorá je posledným cieľom ľudského života, záleží na činnosti.“¹⁷

1.2 Prirodzený a nadprirodzený cieľ

Tomáš označil Boha ako cieľ ľudského počínania, ktorý smeruje všetku pozornosť na seba. Človek vnútorne túži dospieť k poznaniu. Poznanie sa deje cez pripodobnenie poznávajúceho k poznávanému. „Fabro upozorňuje, že Tomášom uvažované bytie (*esse*) ako akt súcneho (*ens*), v ktorom je založená pravda a úplná dokonalosť, nemôže byť miešané s existenciou (*existentia*), ktorá je predmetom súdu, ako fakt registrovaný skúsenosťou.“¹⁸ Tomáš podľa Fabra vychádza z *ens*, ktoré v sebe obsahuje každú vec

---

¹⁴ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 55, a. 2.

¹⁵ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 61-62.

¹⁶ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 55, a. 4.

¹⁷ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 55, a. 2, ad 3.

¹⁸ Fabro, P. Cornelio: „Il nuovo problema dell'essere e la fondazione della metafisica“ in: *Rivista di Filosofia Neo-Scholastica*, s. 475-510. In: Tomáš Akvinský: *O pravde, o mysli*, s. 19.

zachytávanú myslou, ktorá rozlišuje medzi celkom (bytie, *esse*) a obsahom (bytnosť, *essentia*). Bytie je tak aktom súcneho.

Spoločné bytie (*esse commune*) je podľa Tomáša prvé stvorené, je prvou dokonalosťou inherentnou všetkým veciam. Avšak ako stvorené sa líši od subsistujúceho bytia (*Ipsum Esse Subsistent*), ktoré môžeme pripisovať len Bohu.¹⁹ „Je len jedna jediná Bytosť, u ktorej existencia nielen náleží k podstate, ale priamo podstatu tvorí, takže nie je iného mena, ktoré by výstižnejšie a presnejšie vyjadrovalo podstatu takej neopakovateľnej Bytosti, totiž Boha, ako názov »Súci«, Existujúci.“²⁰

Boh, ako ten, ktorý je sám plnosťou bytia, je obrazom dokonalosti. Človek má účasť na tejto dokonalosti skrze participáciu. Znamená to, že súcno, ktoré je participujúce, nemôže samo zo seba vydať bytie. Muselo by tak byť skôr, než je. Je teda zrejmé, že svoje bytie má „od iného“, je spôsobené: „*ens per participationem* ako také je *ens causatum*“.²¹ Tomáš v *Summe* vyjadril nasledovné stanovisko:

„Musí sa povedať, že je nutné povedať, že všetko, čo akýmkoľvek spôsobom existuje, od Boha existuje. Keď sa totiž v niečom niečo nachádza podielovo, je nutné, aby to v ňom bolo spôsobené od toho, ku ktorému prislúcha bytostne, ako železo sa stáva ohnivým.“²²

Prirodzeným zákonom sme nasmerovaní k cieľu, ktorým je Boh. Človek vo svojej prirodzenosti je obrazom Boha, ktorý človeka tvorí. Preto má človek účasť na Božom rozume, participuje na Bohu.²³ Je zjavné, že medzi Bohom a všetkým stvorením, teda i človekom, existuje určitá podobnosť ako medzi príčinou a účinkom, no táto podobnosť je redukovaná. Vďaka tejto príčine, Bohu, ktorý je súci skrze svoju esenciu, sa môže čokoľvek stvorené nazývať súcim, nakoľko na Bohu participuje spôsobom pripodobnenia. Nič súcne, teda ani človek, však nedisponuje dokonalosťou. Preto sa dokonalosti človek snaží priblížiť prostredníctvom dosahovania dobier. Vo svojej prirodzenosti si žiada dobro, ktoré ho posunie k dokonalému dobru. Podľa Tomáša každý

---

¹⁹ Štepinová, Viera: „Pojetí pravdy u Tomáše Akvinského“. In: Tomáš Akvinský: *O pravde, o myslí*, s. 21.

²⁰ Pieper, Josef: *Tomáš Akvinský*, s. 124.

²¹ Kluxen, Wolfgang: „Tomáš Akvinský. Jsoucnost a jeho principy“. In: Karfík, Filip – Němec, Václav – Vilím, František (eds.): *Křesťanství a filosofie. Postavy latinské tradice*, s. 119-120. Pojem „*ens causatum*“ znamená bytie spôsobené; „*ens per participationem*“ vyjadruje bytie cez participáciu, čiže formou účasti.

²² Tomáš Akvinský: *Summa theologiae*, I q. 44, a. 1.

²³ Hall, Pamela M.: *Narrative and the natural law*, s. 28-29.

človek túži po Bohu ako po absolútnom dobre. Napriek tomu nie každý si túto túžbu dokáže uvedomiť a stotožniť sa s ňou, a preto hľadá vnútorné a bytostné uspokojenie v dosahovaní iných dobier.²⁴

„Musí sa povedať, že rôzne životné snahy sú prítomné v ľuďoch pre rôzne veci, v ktorých sa hľadá rás najvyššieho dobra.“²⁵

Naše šťastie je docieľované za pomoci mnohých aktivít, ako napr. zdravie udržuje fyzická aktivita, predstavujú a udržujú dobrá rodinného života, sprevádzané dobrými vzťahmi s priateľmi v cieľavedomej participácii na činnosti v spoločenstve ľudí. Je to stupeň, miera, ktorú sme vďaka prirodzenej ceste rozumu schopní poznať o Bohu. Zahŕňa prirodzený cieľ, ale taktiež hierarchicky v štruktúre usporiadané jednotlivé časti dobier. Tomáš hovorí o ráde príkazov a nariadení, ktoré sledujú rád prirodzených sklonov. Tieto dobrá, ku ktorým sme ako bytosti disponované rozumom naklonení, majú veľkú hodnotu. Medzi nimi je najväčšie a najlepšie dobro, ktorým je poznanie Boha. Užívaním rozumu dochádza k regulácii užívania menších dobier.²⁶ Každé stvorenie napodobňuje, pripodobňuje sa Bohu natoľko, nakoľko je naklonené k plnej aktualizácii seba samého, vyplývajúcej z jeho prirodzenosti. Pretože Boh je stvoriteľom každého dobra a každej skutočnosti, všetko, čo je stvorené, smeruje k Bohu práve vtedy, ak smeruje k naplneniu svojej vlastnej podstaty. Človek podľa Tomáša disponuje možnosťou aktuálne dosiahnuť Boha skrze poznávanie a lásku. Zjednotenie s Bohom predstavuje ľudský cieľ, pretože nie stvorené dobrá môžu uspokojiť ľudskú hladnú túžbu, dychtivosť po pravde a dobre.²⁷ Z toho dôvodu len najväčšie a najlepšie dobro, ktorým je Boh sám, môže v človeku v plnosti a dokonale uspokojiť a nasýtiť túžbu po šťastí. Tomáš naplnenie túžby po šťastí spája s pojmom blaženosti a hovorí:

„Musí sa povedať, že je nemožné, aby blaženosť človeka závisela od nejakého dobra stvoreného. Blaženosť je totiž dokonalým dobrom, ktoré úplne upokojuje túžbu, inak by nebolo posledným cieľom, ostalo by ešte niečo po túžení. Potom predmetom vôle, ktorá je túžbou ľudskou, je všeobecné dobro, ako predmetom rozumu je všeobecná pravda. Z toho je zjavné, že nič nemôže

---

²⁴ Blaščiková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 26-27.

²⁵ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 1, a. 7, ad 2.

²⁶ Hall, Pamela M.: *Narrative and the natural law*, s. 32.

²⁷ Hall, Pamela M.: *Narrative and the natural law*, s. 66.

uspokojiť vôľu človeka, len všeobecné dobro. A to nie je v žiadnom stvorenom dobre, len v jedinom Bohu, v ktorom má každý tvor podiel dobroty. ²⁸

Podľa Tomáša je blažený ten, kto dosahuje dokonalé dobro. To je človek schopný získať vďaka svojej disponovanosti rozumom, ktorý mu umožňuje postihnúť všeobecné a dokonalé dobro, a vďaka vôli, ktorá po tomto dobre túži.²⁹ V duchu sledovania prirodzeného alebo nadprirodzeného cieľa môže byť i blaženosť dvojaká. V tomto živote je možná len účasť na dokonalej a pravej blaženosti. Je tomu tak z dôvodu, že blaženosť ako dokonalé dobro vylučuje akékoľvek zlo, ktorému sa však v prítomnosti vyhnúť nedá. Už samotná nevedomosť zo strany rozumu, či nezriadená žiadostivosť ľudských túžob nemôže byť považovaná za dobro. Nedokonalú blaženosť človek môže dosiahnuť vďaka jeho prirodzenosti. Dokonalá je však založená na „videní Boha z tváre do tváre“, čo presahuje ľudské prirodzené schopnosti. Preto, ak sa vynára otázka, či je dokonalé šťastie dosiahnuteľné v tomto živote, Tomáš dáva negatívnu odpoveď. Vidieť Boha vo svojej podstate je možné až po smrti.³⁰

„Musí sa povedať, že je možná akási účasť na blaženosti v tomto živote; dokonalú však a pravú blaženosť nie je možné mať v tomto živote. A o tom môžeme uvažovať dvojakým spôsobom. Najskôr zo samotného pojmu blaženosti; nakoľko je dokonalé a postačujúce dobro, vylučuje všetko zlo a naplňa každú túžbu. V tomto živote však nie je možné vylúčiť všetko zlo; pretože prítomný život je podrobený mnohým zlám, ktorým sa nemožno vyhnúť, [...] Podobne tiež nemožno uspokojiť v tomto živote túžbu po dobre. Dobrá v tomto živote sú pomimuteľné, pretože dočasný je aj život, ktorý si prirodzene žiadame, a ktorý by sme si priali, aby ostal večný, pretože človek prirodzene uteká pred smrťou. Preto je nemožné, aby v tomto živote bola pravá blaženosť. Po druhé, keď pozorujeme to, v čom zvlášť spočíva blaženosť, totiž upretie zraku na Božiu podstatu, čo nemôže človek v tomto živote. Ako bolo ukázané. Z toho jasne plynie, že nikto nemôže v tomto živote dosiahnuť pravej a dokonalej blaženosti. ³¹

Z povedaného môžeme súdiť, že Tomáš poukazuje na neuspokojivosť prirodzeného šťastia, nedokonalej blaženosti. A to nielen z dôvodu nenaplnenia ľudskej túžby po dobre, ale taktiež pre naklonenosť k zlému. Nepopiera dobrotu prirodzených добier, len poukazuje na ich nemožnosť stať sa posledným cieľom pre muža a ženu. Tým

---

²⁸ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 2, a. 8.

²⁹ Porov.: Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 5, a. 1-2.

³⁰ Hall, Pamela M.: *Narrative and the natural law*, s. 66-67.

³¹ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 5, a. 3.

môže byť jedine Boh. Priateľstvo a vonkajšie dobrá sú nevyhnutné pre nedokonalé šťastie, ale vôbec nie sú nutné pre jednotu, zjednotenie s Bohom, ktorý je úplným a dokonalým šťastím pre muža i pre ženu.³²

„Šťastný potrebuje priateľov, nie kvôli prospechu, ku ktorému sám sebe dostačuje, ani kvôli potešeniu, pretože má v sebe dokonalé potešenie v činnosti cnosti, ale pre dobrý skutok, aby totiž druhým dobre učinil a aby, pozerajúc na nich, s potešením konal dobro, a aby mu od nich bolo pomáhané v konaní dobra. Pretože k dobrým skutkom potrebuje človek pomoc priateľov, i v skutkoch činného života, i v skutkoch života nazerajúceho. Ale, ak hovoríme o dokonalej blaženosti, ktorá bude vo vlasti, nie je k blaženosti potrebná spoločnosť priateľov, pretože človek má celú plnosť svojej dokonalosti v Bohu. Ale spoločnosť priateľov prispieva k dobrému bytiu blaženosti.“³³

Tomáš v neposlednom rade poukazuje na to, že blaženosť si vyžaduje správnu vôľu, vo svojej podstate znamená náležitý rád vôle k poslednému cieľu. Preto i dosiahnutie dokonalej blaženosti si vyžaduje aktívnu účasť človeka, čím sa dokonalá blaženosť stáva zaslúženou odmenou cnostných skutkov.³⁴

Tomáš uvádza tri kategórie dobier, ku ktorým človek inklinuje. Jedná sa o tendenciu zachovať vlastnú existenciu, tendenciu zachovať svoj druh a náklonnosť poznávať Boha a žiť v spoločenstve ľudí. K týmto dobrám sa človek obracia na základe svojej prirodzenosti. Uvažuje o nich ako o parciálnych dobrách, ktoré sú pre neho dôležité a významné v spojitosti s posledným cieľom. Toto uvažovanie sa napokon môže premietnuť do konkrétnych skutkov. Tie sú už sprevádzané cnosťami, ktoré značia nevyhnutný predpoklad šťastia, pretože samotné schopnosti ponechané v prirodzenom stave nie sú disponované orientovať sa na posledný cieľ.³⁵

Kým človek sám nie je schopný docieľiť Boha, stále mu je nápomocný prirodzený rozum, ktorý ho môže viesť k obráteniu sa na Boha, a to cez hľadanie pomoci skrze milosť. S Božou pomocou je disponovaný k tomu, aby dosiahol Boha.³⁶ Preto, aby človek mohol dosiahnuť posledný a nadprirodzený cieľ života a taktiež k tomu, aby si mohol

---

³² Hall, Pamela M.: *Narrative and the natural law*, s. 67.

³³ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 4, a. 8.

³⁴ Porov.: Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 5, a. 1-7.

³⁵ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 35.

³⁶ Hall, Pamela M.: *Narrative and the natural law*, s. 68.

uvedomiť, že týmto cieľom je Boh, potrebuje milosť. „Milosť je vnútorná forma, vďaka ktorej človek koná vo vyššom poriadku, poriadku milosti (*ordo gratiae*). Je to Božia prítomnosť, či participácia na hlbších rovinách Božieho života.“³⁷ Milosť dáva človeku schopnosť upriamiť svoj zrak k Bohu ako k vyššiemu cieľu, je bezpodmienečnou požiadavkou dosiahnutia blaženosti. Tomáš uvádza na správnu mieru chápanie milosti, keď tvrdí, že milosť sa odlišuje od cnosti:

*„Milosť sa uvádza ako prvý druh kvality; a predsa však nie je to isté ako cnosť, ale je nejaký stav, ktorý je predpokladom vliatych cností, ako ich počiatok a koreň.“*³⁸

Boh riadi stvorenie primeraným spôsobom cez jeho prirodzené sklony k večným princípom. Pre človeka, ktorý je stvorený na Boží obraz, musí byť toto riadenie v súlade s jeho dôstojnosťou, ako stvorenia s intelektom a vôľou. Tak Tomáš poukazuje na participáciu prirodzeného zákona na večnom, nadprirodzenom.³⁹

Ak chceme zosumarizovať vyššie uvedené myšlienky, môžeme poukázať na dôležitú skutočnosť. Oba ciele, ako prirodzený, tak i nadprirodzený, spája spoločný menovateľ. Je ním participácia na Božej добрote. Znamená to teda, že prirodzená forma zdokonaľovania nevyklučuje nadprirodzenú. Ide o dve odlišné úrovne, súbežne nasledujúce jeden cieľ. Dosahujúc nadprirodzený cieľ človek realizuje partikulárne voľby, ktoré docieľuje využívajúc prirodzené ciele ako prostriedky. Tieto mu napomáhajú nájsť cestu k šťastiu, ktoré je dané v spoločenstve s Bohom.

---

³⁷ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 35.

³⁸ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 110, a. 3, ad 3.

³⁹ Hall, Pamela M.: *Narrative and the natural law*, s. 36-37.

2 Delenie cností

Naším cieľom nie je detailne predostrieť problematiku tomistického ponímania klasifikácie cností. Skôr máme v úmysle nadviazať na líniu nosnej myšlienky práce a simpliciterne poukázať na zaradenie niektorých cností, ktoré sú pre nás významné v kontexte prípravy na manželstvo. Z toho dôvodu pohľad upriamime na cnosť rozvážnosti a lásky a nimi významne ovplyvnené cnosti zdržanlivosti a čistoty.

Stanček vo svojej publikácii *Čnosti* ponúka jednoduché delenie cností, keď píše, že vo všeobecnosti rozlišujeme cnosti morálne, čiže kardinálne a cnosti teologálne, čiže božské. Medzi morálne zatriedil rozvážnosť, spravodlivosť, miernosť a statočnosť. V súvislosti s cnosťami teologálnymi píše o viere, nádeji a láske.⁴⁰

Nakoľko Tomáš veľkú časť svojej tvorby venuje práve pojednávaniu o cnostiach, môžeme povedať, že jeho delenie cností nedisponuje jednoduchosťou. Nie v zmysle komplikovanosti klasifikácie, ale z pohľadu náročnosti pochopenia jednotlivých prepojení a sledov, ktoré však neopomínajú sledovať logický postup.

Ako sme už vyššie spomenuli, vo všeobecnosti rozlišujeme cnosti morálne a teologálne. Toto delenie má významné postavenie aj u Tomáša. Okrem neho rozlišuje aj cnosti získané a vliate, ktoré sa vzťahujú k problematike nadprirodzeného a prirodzeného cieľa a poriadku.

2.1 Získané cnosti

Cnosti možno nadobudnúť opakovaním cnostných skutkov. Pri tomto opakovanom konaní hrá dôležitú rolu osobný postoj človeka, ktorý má byť naklonený morálnej hodnote konkrétneho cnostného skutku.⁴¹ Ako bolo vyššie povedané, pre Tomáša je cnosť dobrý *habitus*, ktorým človek disponuje, je mu vlastný. *Habitus* sa viaže na uskutočňovanie skutkov. Pokiaľ človek koná skutky, ktoré mu napomáhajú rozvíjať dobrý *habitus*, vedie to k tomu, že si *habitus* osvojí a umožní mu to získať cnosti. V súlade s tým, aké skutky človek realizuje a teda, na ktorú časť duše má dobrý *habitus*,

---

⁴⁰ Stanček, Lubomír: *Čnosti*, s. 19.

⁴¹ Güntör, Anselm: *Morálna teológia I/b*, s. 79.

spájajúci sa s konkrétnym skutkom, pozitívny vplyv, Tomáš diferencuje morálne (*virtutes morales*) a rozumové (*virtutes intellectuales*) cnosti.⁴²

Vplyvom morálnych cností človek najskôr spozná niečo ako dobro a samotné poznanie tohto dobra ho nabáda k pohybu v smere jeho dosiahnutia. Tak časť duše, ktorá je zdokonaľovaná prostredníctvom konania skutkov motivovaného morálnymi cnosťami, sa nazýva apetitívna, žiadostivá. Medzi tieto cnosti Tomáš zaradil cnosť miernosti (*temperantia*), statočnosti (*fortitudo*), spravodlivosti (*iustitia*) a rozvážnosti (*prudentia*). Tieto sa zároveň označujú aj ako kardinálne cnosti (*virtutes cardinales*).⁴³

Vychádzajúc z definície pojmu cnosti, práve morálne cnosti ju sledujú plne zachovávajúc jej líniu. Spôsobujú schopnosť dobre konať, ale spôsobujú aj samotné používanie tejto schopnosti. K tomu Tomáš argumentuje:

„A preto cnosti, ktoré obsahujú správnosť žiadosti, sú hlavné. Takými sú potom cnosti mravné. A medzi rozumovými len opatrnosť, ktorá je tiež z časti mravná podľa látky[...]. Preto sa do mravných cností vhodne kladú ony, ktoré sú hlavné, čiže základné.“⁴⁴

Rozvážnosť⁴⁵ je kognitívna schopnosť, ktorá je často v tomistickom chápaní označovaná aj ako praktický rozum. Pokiaľ sa človek cvičí rozvážnosti, vedie ho to k poznaniu určitých kategórií, čo mu umožní uskutočniť skutok nasmerovaný k cieľu.⁴⁶ Tomáš nehovorí, že rozvážnosť určuje cieľ morálnych cností. Ten je daný v *synderesis*. Rozvážnosť však môže regulovať ďalšie cnosti tým spôsobom, že ich nasmeruje k pravde ako k cieľu.⁴⁷ Nakoľko rozvážnosť zabezpečuje zacielenie života naplneného aktivitou a činnosťou rôzneho druhu, Tomáš ju považuje za prvú a najdôležitejšiu kardinálnu cnosť. Statočnosť dodáva človeku silu, aby nasledoval cieľ, o ktorom mu rozum hovorí, že je dobrý, a to i napriek prekážkam a ťažkostiam. Miernosť pomáha vášňam a skutkom ostať v rozmedzí toho, čo je dobré a správne. A napokon

---

⁴² Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 68.

⁴³ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 68-69.

⁴⁴ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 61, a. 1.

⁴⁵ Český preklad *Summy theologiae* používa na označenie cnosti rozvážnosti pojem „opatrnosť“. Tento výraz v našej práci nahrádzame zaužívaným slovenským pojmom „rozvážnosť“.

⁴⁶ Hall, Pamela M.: *Narrative and the natural law*, s. 39.

⁴⁷ Porter, Jean: *The Recovery of Virtue*, s. 155.

spravodlivosť napomáha človeku vybudovať si správne vzťahy s druhými ľuďmi ako aj s celou spoločnosťou, a to v súlade s rozumom.⁴⁸ Je opodstatnené považovať práve morálne cnosti za základ ostatných cností, za vstupnú bránu k nim. Zároveň tvoria štruktúru morálky. Všetky štyri kardinálne cnosti sa vzájomne determinujú a dopĺňajú, no zároveň ich úplné spojenie je možné len vďaka cnosti lásky. Tá integruje v sebe ostatné cnosti, čím ich povznáša do rádu milosti, sublimuje ich do roviny božských cností.⁴⁹

Je na mieste poznamenať, že pod každú kardinálnu cnosť spadajú potenciálne časti, ktorými človek vlastniaci cnosť rozvážnosti, spravodlivosti, statočnosti či miernosti v nejakej možnosti disponuje. Tomáš tieto časti denominuje ako sekundárne alebo pridružené cnosti. Pôsobí v nich hlavná cnosť, no nie úplne, dokonale. Participuje na hlavnej cnosti a spolu s ňou determinuje stred matérie. Medzi tieto sekundárne cnosti sú zahrnuté aj pre nás podstatné cnosti čistoty (*castitas*), zdržanlivosti (*continentia*), ale aj mnohé iné, ktorých dôležitosť nie je o nič menšia.⁵⁰ Človek zo svojej prirodzenosti inklinuje k zmyslovým pôžitkom, ktoré majú svoj pôvod v životných silách. Životnými silami človek disponuje, aby udržali jednotlivca i celý ľudský rod v bytí. Pokiaľ však nie sú rozumne riadené a zacielené k dobru, môžu nadobudnúť sebadeštruktívnu silu.⁵¹ Z toho dôvodu tu zohráva dôležitú úlohu okrem rozvážnosti aj miernosť, ktorá sa realizuje ako zmierňovanie alebo potláčanie tlaku nejakej vášne. Tak zdržanlivosť i čistota sledujú v istom zmysle formu cnosti miernosti, nakoľko i ony potláčajú návaly vášní.

Na druhej strane cnosti rozumové, ako už z ich názvu vyplýva, zdokonaľujú rozumovú časť duše. Dobrom sa tu stáva pravda, ktorá je vplyvom cností poznávaná. Medzi tieto patrí znalosť prvých princípov (*intellectus principiorum*), múdrosť (*sapientia*), vedenie (*scientia*), umenie (*ars*), ale aj rozvážnosť ako rozumový *habitus* správania sa človeka.

Môžeme spolu s Tomášom povedať, že cnosťami v pravom zmysle slova sú len cnosti morálne, nie rozumové, nakoľko len cnosti morálne vedú priamo ku konaniu dobrých skutkov. Je však dôležité poznamenať, že konaniu predchádza poznanie dobra,

---

⁴⁸ Porov. Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 61, a. 4.

⁴⁹ Swieżawski, Stefan: *Nový výklad sv. Tomáše*, s. 160-165.

⁵⁰ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 79-80.

⁵¹ Pieper, Josef: *Cnosti*, s. 118.

čím sa zdokonaľovanie poznania za pomoci rozumových cností stáva predpokladom počínania človeka. Rozum je to, čo riadi vášne prítomné v žiadostivej časti duše.⁵²

„Musí sa povedať, že prvým pôvodom všetkých ľudských činností je rozum; a ktorékoľvek iné pôvody ľudských diel vidíme, ak poslúchajú nejako rozum, hoci rozlične. [...] rozum žiadostivo rozkazuje vládou politickou, ktorou totiž niekto vládne slobodným, ktorí majú právo v niečom odporovať.“⁵³

2.2 Teologálne cnosti

Prostredníctvom Božieho zjavenia prichádzame k poznaniu, že cnosť, ktorú človek získa iba na základe jeho prirodzených schopností, nie je sama o sebe úplnou cnosťou. Ak by to bolo v ľudských silách, znamenalo by to, že človek je disponovaný k tomu, aby si sám kreatívne zabezpečil prístup do Božieho kráľovstva, ktoré je však darom milosti získanej bez zásluh. Z toho dôvodu získaná cnosť, ktorá je čisto ľudská a smerujúca k prirodzeným cieľom, nie je cnosťou v pravom zmysle slova.⁵⁴

Človek túži po tom, aby dosiahol dokonalú blaženosť, ktorá je spojená s dosiahnutím posledného cieľa. Toto finálne zacielenie je v Bohu, čím sa posledný cieľ stáva nadprirodzeným. Vďaka teologálnym cnostiam (*virtutes theologicae*) človek disponuje *habitusmi*, ktoré sledujú nadprirodzený cieľ. Človeku ich udeľuje Boh a majú za cieľ dosiahnutie večného šťastia. Už samotný názov naznačuje, že ich predmetom je Boh, ktorý je ich jedinou príčinou aj darcom a dozvedáme sa o nich z Božieho zjavenia.⁵⁵

Teologálne cnosti sú pre kardinálne cnosti významné z toho dôvodu, že ich upriamujú smerom k osobnej jednote s Bohom.⁵⁶ Teologálne cnosti tvoria základ a charakter morálneho konania. Boh ich vlieva do duše človeka, z čoho je zjavné, že sprítomňujú pôsobenie Ducha Svätého. Medzi teologálne cnosti patrí viera, nádej a láska.⁵⁷

---

⁵² Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 71.

⁵³ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 58, a. 2.

⁵⁴ Guntör, Anselm: *Morálna teológia I/b*, s. 80.

⁵⁵ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 81-82.

⁵⁶ Porter, Jean: *The Recovery of Virtue*, s. 169.

⁵⁷ Stanček, Lubomír: *Čnosti*, s. 109.

Tomáš hovorí, že viera a nádej predchádzajú lásku. Skôr, ako môžeme milovať Boha ako dobro, musíme vnímať, tušiť jeho existenciu skrze teologálnu cnosť viery a byť naklonený k Bohu, v ktorom môžeme naše dobro nájsť skrze cnosť nádeje. Pre dokonalosť cností Tomáš hovorí o vzájomnom vzťahu, v ktorom zároveň láska predchádza ostatné cnosti. Láska, ktorou vlastnime Boha, aj keď v tomto živote len neúplne, usporadúva všetky ostatné cnosti priamo v Bohu. Bez lásky ostatné cnosti nemôžu dosiahnuť Boha. Pretože láska vykonáva túto rozhodujúcu funkciu, preto je nazývaná formou ostatných cností. Je koreňom cností, poskytuje život cnostiam, ktoré orientuje na Boha. Preto ju Tomáš označuje aj ako matku cností.⁵⁸

„K tretiemu sa musí povedať, že láska sa nazýva cieľom iných cností, pretože všetky ostatné cnosti zameriava ku svojmu cieľu. A pretože je matkou, ktorá v sebe počne z iného, z toho dôvodu sa nazýva matkou iných cností, pretože zo žiadosti posledného cieľa počne úkony iných cností, rozkazujúc ich.“⁵⁹

Láska oživuje vieru v Boha, robí ju úplnou v súlade s tým, v čo sa verí a tiež oprávňuje nádej pre šťastie s Bohom. Viera je dar, vďaka ktorému skrze milosť dochádza k zdokonaleniu rozumu pre uchopenie nadprirodzených princípov. Umožňuje človeku nahliadnuť do Božích tajomstiev, a tak participovať na večnej blaženosti. Nádej pobáda vôľu k nadprirodzenému cieľu a láska vôľu zameriava k jeho dosiahnutiu.⁶⁰ Láska podnecuje a aktualizuje všetky cnosti, stáva sa ich formou. Prepája ich navzájom, je ich prameňom i cieľom. Láska nám dodáva silu a očisťuje našu schopnosť milovať, čím ju povznáša do dokonalosti Božej lásky.⁶¹ Láska je najväčšia teologálna cnosť, ktorá vstúpuje lásku k Bohu pre neho samého, nie pre zdroj zisku pre nás. Upriamuje jednotlivca k jedinému dobru, ktoré môže naplno uspokojiť všetky jeho túžby. Tomáš nazýva lásku priateľstvom s Bohom. Zásluhou teologálnych cností sa stávame účastnými na božskej prirodzenosti. Skrze lásku obzvlášť nachádzame potešenie v intímnom spôsobe života s Bohom. Láska môže byť opísaná ako priateľstvo muža a ženy s Bohom, pretože práve ona premieňa podstatu tohto priateľstva a človeka robí participantom na Božej mysli a vôle. Tomáš tvrdí, že láska nás disponuje k priateľstvu s druhými ľuďmi,

---

⁵⁸ Hall, Pamela M.: *Narrative and the natural law*, s. 74.

⁵⁹ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 23, a. 8. ad 3.

⁶⁰ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 82.

⁶¹ Stanček, Lubomír: *Čnosti*, s. 60.

pretože každý jeden človek je tiež aktuálne alebo v budúcej možnosti účastníkom na Božej milosti, ktorá vytvára prvotné priateľstvo medzi Bohom a človekom.⁶² Keď niekto niekoho miluje láskou priateľskou, praje mu dobro. Láska je život, ktorý spája vzájomne dvoch, alebo sa snaží o ich spojenie. V priateľskej láske milujúci považuje dobrá alebo zlá priateľa sa svoje vlastné a taktiež vôľa priateľa sa stáva jeho vlastnou, čo pôsobí, ako keby vo svojom priateľovi trpel a prežíval sám dobro alebo zlo.⁶³

2.3 Vliate cnosti

V súvislosti s nadprirodzeným cieľom hovoríme o vliatych cnostiach, ktoré sú človeku dané od Boha. Tomáš hovorí o teologálnych cnostiach, spolu s ktorými sa človeku dostávajú aj vliate morálne cnosti. Tieto nemajú za svoj predmet samého Boha, ale pomáhajú človeku dosahovať partikulárne ciele vedúce k nadprirodzenému cieľu.

„[...] človek svojou prirodzenosťou nemôže konať skutky zaslúžené, úmerné večnému životu, ale vyžaduje sa k tomu vyššia sila, čo je sila milosti. A preto bez milosti si nemôže človek zaslúžiť večný život; môže však konať skutky vedúce k nejakému dobru [...]“⁶⁴

Z povedaného môžeme usudzovať o dôležitosti vliatych morálnych cností. Bez nich by človek nebol disponovaný konať skutky vedúce k večnému životu. Má to svoje opodstatnenie v tom, že tieto skutky sú sprevádzané láskou, ktorá im umožňuje smerovanie k poslednému cieľu.⁶⁵ Cnosti dosahujú dokonalosť len vtedy, pokiaľ medzi nimi existuje skutočný vzťah, ktorý môže zaistiť jedine láska. Bez nadprirodzenej lásky nie je cnosť cnosťou v pravom zmysle slova.⁶⁶ Zacielenie vliatych cností k poslednému cieľu ako objektu lásky určuje Boh. Na druhej strane získané cnosti svoj cieľ dosahujú vďaka úsudku rozumu. Tak sa matéria získaných a vliatych cností nemení, zmena nastáva vo forme uskutočnenia, ktorá je daná prirodzeným alebo nadprirodzeným cieľom.⁶⁷

---

⁶² Porter, Jean: *The Recovery of Virtue*, s. 169-170.

⁶³ Chenu, Marie – Dominique: *Tomáš Akvinský*, s. 52–53.

⁶⁴ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 109, a. 5.

⁶⁵ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 83.

⁶⁶ Swieżawski, Stefan: *Nový výklad sv. Tomáše*, s. 160.

⁶⁷ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 83.

Güntör podáva pohľad približujúci prepojenie vliatych a získaných cností. Hovorí, že obe sú vo vzájomnom vzťahu a sú začlenené do poriadku spásy. Napriek tomu, že človek disponuje prirodzenou schopnosťou získať cnosti, má na to vplyv Božia milosť. Z toho vyplýva, že i získané cnosti majú svoj základ v nadprirodzenom vplyve. A naopak, ak je človeku daná vliata cnosť smerujúca k nadprirodzenému, predpokladá aj získanú cnosť v zmysle jej plnšej realizácie. Nadprirodzená cnosť totiž dáva možnosť uskutočňovať činy v nadprirodzenej rovine, nezaistuje však ľahkosť a spontánnosť tohto konania.⁶⁸ Cnosť nie je tým väčšia, čím väčšie úsilie si vyžaduje správne konanie. Práve naopak, cnosť je tým väčšia, čím ľahšie je nejaké uskutočnenie skutku. Pre Tomáša je cieľ osvojenia si cnostných *habitusov* práve v tom, aby bolo pre nás uskutočňovanie dobrých skutkov neustále ľahšie. Schopnosť premeniť dispozíciu ukrytú v človeku na cnosť majú len tie skutky, ktoré sú v súlade s rozumom.⁶⁹ Je potrebné poukázať na prítomnosť pôsobenia Ducha Svätého, ktorý dynamicky pobáda človeka, no nerobí tak nasilu. Koná tak len za spolupráce s človekom, pri ktorej je prítomná ochota, v kooperácii s rozumom, otvoriť sa Duchu Svätému. Tak je vliatej cnosti umožnené získať svoju dokonalú podobu.

„Pretože milosť smeruje k tomu, aby sa zmocnila celého človeka a ho posvätila so všetkým tým, čo ho spája s inými ľuďmi a s jeho rozličnými úlohami vo svete, môžeme sa právom domnievať, že je vyzbrojený i potrebnými nadprirodzenými morálnymi čnosťami, ktoré pomáhajú uskutočňovať vieru, nádej a lásku. Tieto morálne čnosti sa odlišujú od čisto prirodzených morálnych čností, pretože vďaka Zjaveniu v Kristovi získali zväčša nový obsah. Poniženosť opravdivého Kristovho učeníka napr. vysoko prevyšuje Sokratovu poniženosť.“⁷⁰

---

⁶⁸ Güntör, Anselm: *Morálna teológia I/b*, s. 81.

⁶⁹ Swieżawski, Stefan: *Nový výklad sv. Tomáše*, s. 157.

⁷⁰ Güntör, Anselm: *Morálna teológia I/b*, s. 81.

3 Prepojenie cností

Účasť prirodzenosti na božskej добрote sa deje skrze získané cnosti. Táto účasť si vyžaduje prepojenie cností. Tomáš hovorí o dvoch spôsoboch prepojenia, a to redundancia cností a prepojenie cností v rozvážnosti. Prvá teória je založená na myšlienke, že každá cnosť preteká do iných cností. Druhá teória považuje rozvážnosť za kľúčovú a najdôležitejšiu cnosť pre ľudský život. Je to tak z dôvodu potreby cnosti rozvážnosti pri vykonávaní správnej voľby.⁷¹ „Rozvážnosť je priamym prezieravým uvažovaním nad vecami, ktoré treba naplniť, ale žiada sa, aby bol človek ochotný rešpektovať jednotlivé ciele. A toto dosiahne prostredníctvom priamej vôle. Rozvážnosť teda predpokladá morálne cnosti, ktoré robia vôľu dobrou.“⁷² Práve vďaka rozvážnosti sa ostatné cnosti stávajú cnosťami, pretože ona je „*habitus*“ riadiaci rozhodnutie sa pre správnu voľbu.

Prirodzené získané cnosti prepojené s rozvážnosťou stále nie sú dokonalé, a to z dôvodu, že sledujú len prirodzený cieľ, nie nadprirodzený. Tento im pomáha nadobudnúť ich prepojenie v láske.

3.1 Rozvážnosť a prirodzený cieľ

Pre Tomáša je rozvážnosť špeciálnou cnosťou. V diele *Summa theologiae* píše:

„K prvému sa teda musí povedať, že, ako bolo vyššie povedané, vôľa hýbe všetky mohutnosti k ich úkonom. Potom prvým úkonom žiadostivej sily je láska, ako bolo povedané. Tak sa teda povie, že opatrnosť je láska, nie však bytostne, ale pokiaľ hýbe k úkonom opatrnosti. Pretože potom i Augustín dodáva, že »opatrnosť je láska, dobre rozlišujúca to, čím bude podporovaná k tiahnutiu k Bohu, od toho, čo môže opatrnosti prekážať.« Hovorí sa potom, že láska rozlišuje, pokiaľ hýbe rozum k rozlišovaniu.“⁷³

Hrehová k tomu dodáva, že rozvážnosť je intelektuálno – morálna cnosť späť jednoznačne s rozumom, no realizuje sa v službe lásky, pretože je hýbaná láskou. „Nemá ale vlastný predmet. Jej predmetom sú ostatné cnosti (porov. *Summa th.*, II.-II., q. 47, a. 6-7). Nezaujíma sa ani o ciele, ale zaujímajú ju prostriedky, ktoré k cieľu vedú (porov.

⁷¹ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 86-87.

⁷² Hrehová, Helena: *Rozvážnosť a voľba podľa sv. Tomáša Akvinského*, s. 68.

⁷³ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 47, a. 1, ad 1.

Summa th., II.-II., q. 47, a. 14).⁷⁴ Konanie človeka sa stáva najskôr konaním ľudským, pokiaľ je dielom rozumu. Ľudské konanie je cnostné v miere pôsobenia rozumu na všetky nestálosti konania človeka.⁷⁵ Je bázou všetkých cností, dokonca môžeme povedať, že bez nej by ostatné neexistovali. Práve ona podnecuje pre správne rozhodnutie sa a tak umožňuje nadobúdať inú cnosť. Človek je prirodzene pohýnaný pre dobro. Vo svojej slobode sa rozhoduje pre konkrétny ľudský skutok. Rozvážnosť, ako cnosť hlboko spojená s rozumom, zachovávajúc si svoj morálny charakter, pomáha rozhodnúť sa pre správne konanie. Výsledkom tejto operácie bude následný rast v predmete rozvážneho činu, a tým aj rast v ďalšej cnosti, ktorú mienený čin v sebe nesie. Rozvážnosť vedúca k správne činu predpokladá poznanie skutočnosti vo svetle pravdy. Pri tomto konštatovaní vychádzame z Teologickej sumy:

*„Musí sa povedať, že, ako bolo vyššie povedané, do opatrnosti patrí nielen pozorovanie rozumu, ale tiež použitie na skutok, ktorý je účelom činorodého rozumu. [...] A preto je nutné, aby opatrný človek poznával i univerzálne princípy rozumu, a poznával i jednotlivé skutočnosti, o ktorých sú skutky.“*⁷⁶

Pochopením Tomášových slov sa nám vynára myšlienka, že rozvážnosť nemá za jediný cieľ dosiahnuť prirodzený či nadprirodzený cieľ. Zmyslom jej existencie je zamerať sa na prostriedky, ktoré vedú k cieľu. „Praktická múdrosť však nie je len poznanie, neznamená len vedieť si dať radu, vyznať sa. Záleží totiž na tom, aby toto vedenie o skutočnosti bolo pretvorené v múdre rozhodnutie, ktoré sa bezprostredne prejavuje v uskutočnení.“⁷⁷ Znamená to, že rozvážnosť, alebo praktická múdrosť, ako ju Pieper nazýva, v sebe zahŕňa dve oblasti. Prvá hľadá objektívnu skutočnosť a druhá sa podieľa na uskutočňovaní dobra. Obe tieto oblasti sa navzájom sprevádzajú a dopĺňajú.

K dovŕšeniu rozvážnosti ako poznania skutočnosti sa viaže postoj tichého nazerania na skutočnosť. Tento postoj predpokladá prítomnosť troch rozumových schopností: *memoria*, *docilitas* a *solertia*. *Memoria* alebo pamäť nám umožňuje spomínať si. Pre Tomáša pamäť, ktorá ostala verná bytiu, čiže skutočným veciam a udalostiam tak, aké skutočne sú a ako sa stali, je predpokladom k získaniu rozvážnosti. *Docilitas*, alebo

---

⁷⁴ Hrehová, Helena: *Rozvážnosť a voľba podľa sv. Tomáša Akvinského*, s. 78.

⁷⁵ Chenu, Marie – Dominique: *Tomáš Akvinský*, s. 94.

⁷⁶ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 47, a. 3.

⁷⁷ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s.14.

poučiteľnosť v zmysle schopnosti nechať si niečo povedať, vysvetliť pre jasný cieľ. Týmto cieľom je v pravej pokore prísť k skutočnému poznaniu. Opäť je tu prítomný základný postoj mlčania, ktorý je predpokladom každého vnímania skutočnosti. *Solertia* je „dokonalá schopnosť“, vďaka ktorej sa človek i v neočakávanej situácii vie rozhodnúť pre dobro a neuchýli sa k nespravodlivosti alebo zbabelosti. Ostáva realistický, objektívny, pridržiava sa faktov v nepredvídaných situáciách.⁷⁸

K zhrnutiu môžeme povedať, že rozvážny človek neočakáva istotu tam, kde nie je, neklame sám seba zdanlivými istotami. Vieme, že z morálneho hľadiska je neprípustné dobrý cieľ dosahovať nesprávnymi cestami. Tu vidíme dôležitosť a zmysel cnosti rozvážnosti, ktorá sleduje dobrý cieľ ľudského konania na jednej strane, ale aj samotnú cestu k jeho dosiahnutiu na strane druhej. „Toto tvrdenie však opäť obsahuje predpoklad, že umlčíme egoistické záujmy subjektu, aby sme mohli zahliadnuť onú pravdu skutočných vecí, a aby sa v samotnom oznámení skutočnosti mohla objasniť primeraná cesta uskutočnenia.“⁷⁹

3.2 Prepojenie cností v rozvážnosti

Tomáš Akvinský v Teologickej sume píše:

„Musí sa povedať, že opatrnosť je cnosť najviac nutná k ľudskému životu.“⁸⁰

Toto svoje presvedčenie zdôvodňuje tým, že dobrý život je založený na dobrom konaní. Dobré konanie nemôže byť postavené len na akejsi pohnútky, vášni či žiadostivosti, ale na správnej voľbe. Táto si vyžaduje správny cieľ, ku ktorému je človek usposobený skrze cnosť, a tiež správne smerovanie k cieľu, ktoré zaisťuje pohotovosť rozumu.⁸¹ Dôležitosť vyššie spomenutého máme možnosť sledovať v Teologickej sume:

---

⁷⁸ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 16-18.

⁷⁹ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s.19.

⁸⁰ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 57, a. 5, s. c.

⁸¹ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 87.

„A preto je nutné, aby v rozume bola nejaká cnosť, skrze ktorú je rozum zdokonaľovaný na to, aby vhodne smeroval k cieľu. A touto cnosťou je opatrnosť. Pretože opatrnosť je cnosť nutná k dobrému životu.“⁸²

Hlavnou črtou rozhodnutia sa pre dobro je to, že človek sa preň rozhoduje v čase, kedy je postavený pred konkrétnu situáciu. „Mravná osoba zreje práve v primeranej odpovedi na skutočnosť, ktorú sme sami nevytvorili, a ktorej bytostným určením je premenlivá rozmanitosť vzniku a zániku, nie však trvalé bytie.“⁸³

Z povedaného vyplýva, že rozvážnosť vykonáva správnu voľbu. Správna voľba nie je záležitosťou len rozvážnosti. Zasahuje do nej aj *synderesis*, vďaka ktorému človek dokáže hodnotiť svoje skutky. *Synderesis* je *habitus* praktického rozumu, ktorý je vyjadrený v imperatívne – dobro treba konať a zlu sa treba vyhýbať. Vyjadruje univerzálne princípy, ktoré sa vzťahujú ku konaniu. *Synderesis* však nedáva morálne riešenie situácie, ale ponecháva priestor človeku pre slobodné konanie smerované prostredníctvom rozumu. To sa deje vďaka rozvážnosti, ktorá vedie skutky správnym smerom a k dobrému cieľu. Tak rozvážnosť sleduje vrodené a stále princípy ľudského konania, ktorým je vrodenný *habitus* praktického rozumu, *synderesis*, a taktiež poznanie získané skúsenosťou na ceste učenia sa cnosti.⁸⁴ Dôležitosť *synderesis* pozostáva v tom, že poskytuje potrebné kapacity, ktoré morálny život nemôže strádať. Tvorí základ, koreň, neomylnú predstavu dobra, vďaka ktorému začína morálny život a akékoľvek morálne uvažovanie.⁸⁵

Uplatňovaním *synderesis* na jednotlivé situácie sa okrem cnosti praktickej múdrosti zaoberá aj svedomie. Pieper svedomím nazýva živú jednotu medzi *synderesis* a rozvážnosťou. Rozvážnosť definuje ako „situačné svedomie“.⁸⁶ Pre Tomáša je svedomie rozumová schopnosť človeka spoznať povahu skutku, ktorý je buď dobrý, alebo zlý. Je uplatnením poznania, ktoré sa v človeku manifestuje v spojitosti s minulosťou, súčasnosťou a budúcnosťou. Tak sa svedomie stáva finálnym praktickým úsudkom

---

⁸² Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 57, a. 5, s. c.

⁸³ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 26.

⁸⁴ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 88-90.

⁸⁵ Hall, Pamela M.: *Narrative and the natural law*, s. 31.

⁸⁶ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 14.

o morálnosti konkrétneho skutku, ktorý sa už preniesol do života, konkretizoval, konkretizuje, alebo sa má konkretizovať.⁸⁷

„Svedomie totiž, podľa vlastného významu, zahŕňa zariadenie vedenia k niečomu: pretože svedomiu sa hovorí »svedomie s iným«. Použitie potom vedomia k niečomu sa deje skrze nejaký úkon. Preto z tohto obsahu mena je zjavné, že svedomie je úkon.“⁸⁸

Znamená to, že svedomie je akt, ktorý súdi o tom, či je daný skutok dobrý alebo zlý. To je však odlišné od samotnej voľby konania, ktorá je vďaka rozvážnosti usposobená nasledovať úsudok svedomia, ale akt voľby je riadený slobodným rozhodovaním.⁸⁹

Tomáš hovorí, že rozvážnosť je základom a „rodičkou“ každej mravnej cnosti. Ak vďaka nej sa človek rozhoduje správne, rozhoduje sa pre konkrétne dobro. Spravodlivosť, zdržanlivosť alebo čistota sa tak stávajú cnosťami vďaka predchádzajúcemu pôsobeniu rozvážnosti, ktorá dopomohla k správne rozhodnutiu, no zároveň sú touto rozvážnosťou i doprevádzané k správne cieľu.⁹⁰ Ona nadväzuje na Božiu múdrosť, na ktorej participuje. Konkretizuje to aplikovaním princípov morálneho dobra v konkrétnych skutkoch.⁹¹ Cnosť rozvážnosti je stredom morálnych cností, v ktorom sa dosahuje miera rozumu. Ona rozhoduje o tom, čo je v konkrétnej situácii stredom cností, „teda ako konkrétne ľudské dobro vzhľadom na formálny princíp *synderesis* uskutoční a naplní skutkovým obsahom.“⁹² Rozvážnosť berie do úvahy jednotlivca, charakter jeho osobnosti, okolnosti, v ktorých sa nachádza. Určuje, čo pre konkrétneho človeka znamená byť v zhode s rozumom. Toto vykonáva práve cez určenie stredom cností konkrétneho človeka v jeho špecifických podmienkach s prihliadaním na všeobecnosť dobra. Nájdenie osobného stredom cností znamená nájsť osobnú vyváženosť človeka podľa rádu rozumu.

---

⁸⁷ Hrehová Helena: *Rozvážnosť a voľba podľa sv. Tomáša Akvinského*, s. 95-96.

⁸⁸ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I q. 79, a. 13.

⁸⁹ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 88-89.

⁹⁰ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 27.

⁹¹ Hrehová, Helena: *Rozvážnosť a voľba podľa sv. Tomáša Akvinského*, s. 95-96.

⁹² Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 91.

Tu sa budú požiadavky cností jedného človeka líšiť od toho druhého. Napríklad iný bude stred cnosti čistoty u manžela, iný u dospelujúceho mladého človeka.⁹³

K zhrnutiu môžeme povedať, že prepojenie cností v rozvážnosti je založené na Tomášovom tvrdení, v ktorom hovorí, že žiadna morálna cnosť nie je možná bez rozvážnosti.⁹⁴ Je tomu tak práve preto, že určuje stred cností, zhodu s rozumom. Naproti tomu stojí Tomášove tvrdenie, že rozvážnosť nemôže byť bez mravných cností.⁹⁵ Je to dispozícia obsiahnutá v mravnej cnosti, ktorá umožňuje človeku pohnúť sa k správne konaniu. „Z tohto dôvodu je rozvážnosť prepojená s ostatnými cnosťami, ako aj morálne cnosti medzi sebou, nakoľko prostredníctvom rozvážnosti participujú na rozume.“⁹⁶

Tomáš upozorňuje na to, že stred cností spočíva v zhode s rozumom. Rovnako zhoda s rozumom je špecifická rozličnými spôsobmi pre rozdielne cnosti. Prirodzený rozum, pôsobiaci ako *synderesis*, tvorí základ pre ľudské dobro, ktoré má byť v zhode s rozumom. Rozvážnosť, ktorá prihliada na špecifiká vlastného charakteru a okolnostiam každého človeka, určuje, čo presne znamená pre konkrétneho človeka byť v zhode s rozumom. Realizuje to cez určenie stredy cností prihliadajúc na jednotlivca, požiadavky rovnocennosti a spoločného dobra.⁹⁷

3.3 Láska a nadprirodzený cieľ

Prirodzené morálne cnosti nie sú vo svojej podstate dokonalé, nakoľko ich prepojenie s rozvážnosťou im umožňuje dosahovať len prirodzený cieľ, nie nadprirodzený. Morálny život sa musí uskutočňovať na úrovni aktívneho sebauvedomenia, musí sa uskutočňovať v každom dobre svojej skúsenosti a v láske k najvyššiemu Dobru.⁹⁸ Pre Tomáša je láska prednostne priateľstvo človeka s Bohom, ktoré je založené na skúsenosti spoločenstva. Tak láska vo svojej podstate oživuje v človeku schopnosť milovať druhého pre svoju prvotnú príčinu a zároveň pre víziu

---

⁹³ Beneš, Albert: *Morální teologie*, s. 40.

⁹⁴ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 27.

⁹⁵ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 47, a. 13, ad 2.

⁹⁶ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 91.

⁹⁷ Porter, Jean: *The Recovery of Virtue*, s. 160-162.

⁹⁸ Chenu, Marie – Dominique: *Tomáš Akvinský*, s. 87.

finálneho naplnenia, ktorým je Boh. To umožňuje premenu nedokonalaj lásky na dokonalú. Človek je obdarený láskou, ale pre svoju ľudskú prirodzenosť a pohnútky vedúce k prirodzeným a limitovaným cieľom, je táto láska nedokonalá. Dokonalou sa stáva, keď svoj pohľad obráti k nadprirodzenému cieľu, ktorým je vízia blaženého naplnenia v Bohu. Takáto láska nás robí disponovanými milovať nielen priateľov, ale aj nepriateľov a hriešnikov, nakoľko v každom človeku je milovaný Boh.⁹⁹ Z toho vyplýva, že Tomáš definuje lásku ako priateľstvo s Bohom, ako si to môžeme vysvetľovať z jeho vyjadrenia:

„Musí sa povedať, že podľa Filozofa, v VIII. Ethic., nie každá láska má ráz priateľstva, ale len láska, ktorá je s blahovôľou: keď totiž milujeme niekoho z dôvodu, že mu chceme dobro. [...] Ale ani blahovôľa nestačí k povahe priateľstva, ale vyžaduje si nejaké vzájomné milovanie: pretože priateľ je k priateľovi priateľský. Potom takáto vzájomná blahovôľa sa zakladá na nejakom spoločenstve. Ak teda je nejaké spoločenstvo človeka s Bohom, pokiaľ s nami zdieľa svoju blaženosť, je potrebné, aby sa na tomto spoločenstve zakladalo nejaké priateľstvo. A o tom spoločenstve sa hovorí v 1 Kor. 1: »Verný je Boh, ktorý vás povolal do spoločenstva svojho Syna, Ježiša Krista« Potom milovanie, založené na tomto spoločenstve, je láska. Preto je jasné, že láska je nejaké priateľstvo človeka s Bohom.“¹⁰⁰

Spoločenstvo s Bohom nie je možné bez Božej milosti. Láska je vliata cnosť, človeku zverená vďaka Božej milosti pôsobením Ducha Svätého.

3.4 Prepojenie cností v láske

Cnostný život je považovaný za cestu k večnému šťastiu, ktorou je láska k Bohu. „Považovanie lásky za základný morálny postoj človeka hľadajúceho Boha a smerujúceho k nemu viedlo Augustína k vymedzeniu štyroch kardinálnych cností ako štyroch stavov lásky. Miernosť je podľa neho láska odovzdávajúca sa milovanému predmetu, statočnosť láska znášajúca všetky protivenstvá kvôli milovanému predmetu, spravodlivosť je láska podriadená milovanému predmetu a nakoniec rozvážnosť je láska vykonávajúca spravodlivú voľbu toho, čo môže byť užitočné, inými slovami láska

---

⁹⁹ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 23, a. 1.

¹⁰⁰ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 23, a. 1.

spravodlivo rozlišujúca, čo nám môže pomôcť v tom, aby sme sa dostali k milovanému predmetu, a čo nás od toho môže odvrátiť? „¹⁰¹

„Musí sa povedať, že hoci láska je milovanie, predsa nie je láskou každé milovanie. Keď sa teda hovorí, že každá cnosť je rádom milovania, môžeme rozumieť buď o milovaní všeobecne povedanom, alebo o milovaní lásky. Ak o milovaní všeobecne povedanom, tak každá cnosť sleduje rád milovania, pokiaľ sa ku každej základnej cnosti vyžaduje usporiadaný cit: avšak koreňom a pôvodom každého citu je milovanie, ako bolo povedané. Ak sa rozumie o milovaní lásky, nedáva sa tým rozumieť, že každá iná cnosť je bytostne láska, ale že všetky iné cnosti nejako závisia na láske.“ ¹⁰²

Táto Tomášova myšlienka nás explicitne podnecuje k úsudku, že všetky cnosti na láske nejako závisia. Preto si dovoľíme pozerat' sa na vyššie uvedenú hypotézu ako na východiskový bod recipročného prepojenia cností v láske.

Človek, ktorý má osobnú skúsenosť lásky, túto skúsenosť poznáva na základe účinkov lásky. Prvým účinkom je, že láska vytvára spoločenstvo medzi človekom ako tvorom od prirodzenosti poznávajúcim a Bohom, ktorý je pravdou, a orientuje naše skutky k Najvyššiemu dobru. Tu sú počiatky druhého účinku cnosti lásky, vzájomného prebývania vyplývajúceho z priateľskej lásky Boha a človeka. Toto priateľstvo znamená, že máme účasť na Božom živote, anticipujeme večnú blaženosť. Tretím účinkom lásky je vytrženie. Človek je naplnený láskou a tak vychádza zo seba a všetko venuje objektu svojej lásky. To vedie k snahe vylúčiť všetko, čo láske odporuje a prejavuje sa to prostredníctvom štvrtého účinku cnosti lásky, horlivosťou.¹⁰³

Z takéhoto chápania pojmu lásky môžeme dedukovať, že ľudská láska, prežívaná vo vzťahu k Bohu, sa má bytostne dotýkať aj priateľov a každého človeka. Je tomu tak z dôvodu, že patria Bohu. Ak je Boh láskou milovaný, potom je milovaný v každom človeku. Tento *habitus* ako akt lásky, ktorým je milovaný Boh, je druhovo totožný s aktom lásky, ktorým je milovaný človek.¹⁰⁴ Tomáš to dokumentuje, keď píše:

---

¹⁰¹ Blaščiková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 91-92.

¹⁰² Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 62, a. 2, ad 3.

¹⁰³ Blaščiková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 93-94.

¹⁰⁴ Blaščiková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 94.

„A preto zbehosť lásky sa zameriava nielen na obľubu Boha, ale tiež na obľubu blížneho.“¹⁰⁵

Úprimná láska, s ktorou človek buduje vzťah, je prirodzeným dôsledkom lásky k Bohu. Obe sú tesne prepojené a tak je ťažko rozlíšiť, kde jedna končí a druhá začína. Navzájom sa prelínajú.¹⁰⁶

Môžeme teda povedať, že bez spojitosti s láskou Tomáš morálne cnosti považuje za nedokonalé, pretože sa pridržiavajú prirodzených cieľov. Práve vďaka láske sa cnosti stávajú dokonalými, pretože sa upriamujú na posledný cieľ ľudského života, ktorým je Boh.

„Musí sa povedať, že cnosť je zameraná k dobru. Dobrom je však hlavne cieľ. [...] Potom posledným a hlavným dobrom človeka je Boh, podľa jedného žalmu: »Pridržať sa Boha je pre mňa dobré«, a k tomu je človeka usmerňovaný láskou. [...] A tak nemôže byť žiadna pravá cnosť bez lásky.“¹⁰⁷

Tu vidíme rozdiel medzi cnosťami získanými a vliatymi. Získané cnosti sú ohraničené tým, že človeka uspôsobujú vzhľadom k čiastkovému cieľu, ktorý je konečný, ohraničený. Na druhej strane cnosti vliate, teda tie, ktoré sú späté s láskou, človeka uspôsobujú k poslednému cieľu, ktorý naplnenie nachádza v Bohu. Tak napríklad vzájomná spolupráca cnosti lásky a rozvážnosti je viazaná na to, že láska má pred rozvážnosťou prednosť. Pieper vo svojej publikácii uvádza, že rozvážnosť je formujúcim základom mravných cností, ale láska prestupuje i samotnú rozvážnosť.¹⁰⁸ Rozvážnosť poznačená účinkom lásky je schopná upriamiť človeka na posledný cieľ a náležite diferencovať skutky adekvátne ako prostriedky k tomuto cieľu. Vedie to k tomu, že sa človek vďaka tomuto prepojeniu rozvážnosti s láskou vyhne falošnému aplikovaniu rozumu pri dosahovaní cieľa, ktorý je len partikulárnym a ohraničeným dobrom, nie dobrom úplným, zabezpečujúcim naplnenie.¹⁰⁹

---

¹⁰⁵ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 25, a. 1.

¹⁰⁶ Harris, Joshua: *My dva spolu*, s. 27.

¹⁰⁷ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 23, a. 7.

¹⁰⁸ Pieper, Josef: *Cnosti*, s. 30.

¹⁰⁹ Blaščíková, Andrea: *Etika cností podľa Tomáša Akvinského*, s. 94-95.

4 Aplikácia cností

4.1 Cnosť miernosti vo vzťahu k manželskej láske

Miernosť, *temperantia*, je jedna zo štyroch základných cností, vďaka ktorým môžeme vkročiť do života. Svoj význam nachádza v gréckom slove *sófrósyné*, alebo v latinskom slove *temperantia*, čo znamená „usporiadaná rozumnosť“, urobiť z rôznych častí jeden usporiadaný, harmonický celok. Pieper prekladá latinské slovo *temperantia* slovami „sebadisciplína¹¹⁰ a umiernenosť“. Poznamenáva, že pre Tomáša Akvinského je sebadisciplína „pokoj ducha“. Ide tu o pokoj, ktorý naplní vnútro ľudského bytia a spečatuje a prináša ovocie jeho poriadku, rádu. Môžeme teda povedať, že miernosť, alebo podľa slov Piepera sebadisciplína, svoj vlastný zmysel a cieľ nachádza vo vnútornom poriadku človeka, z ktorého vychádza. Miernosť znamená uskutočniť v sebe samom rád. Na rozdiel od rozvážnosti, ktorá je zameraná na pravdu bytia ako celku, na rozdiel od statočnosti, ktorá zabúda na seba samého, či spravodlivosti zameranej na druhého, miernosť ako jediná kardinálna cnosť je zameraná na človeka, ktorý je konateľom skutku.¹¹¹

„A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril.“¹¹² Už samotná zvesť Zjavenia o stvorení človeka nás oboznamuje s tým, že človek je stvorený na Boží obraz. Znamená to, že v Bohu samotnom je základ, vzor všetkého, čím človek disponuje. Je tu prítomná analógia bytia, a síce, nakoľko je stvorenie analogické k Bohu, natoľko je analogické k substancii, podstate.¹¹³ V Bohu je ona dokonalosť cností, ktorú ľudské stvorenie len z časti dosahuje. Aj Tomáš vychádza z myšlienky, že v Bohu sú prítomné prototypy všetkých vecí, a preto i kardinálne cnosti v ňom nachádzajú svoj prapôvod. Z tohto pohľadu miernosť podľa Tomášových slov znamená „obrátenie božskej pozornosti k sebe“.¹¹⁴ Príklon k sebe samému človek môže

---

¹¹⁰ Český výraz kázeň v našej práci prekladáme slovom sebadisciplína, nakoľko obsahom významu slov ide o synonyma.

¹¹¹ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 114.

¹¹² Gn 1, 27

¹¹³ De Libera, Alain: *Středověká filosofie*, s. 405.

¹¹⁴ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 61, a. 5.

realizovať buď nezištným alebo sebeckým spôsobom, pričom prvé vedie k sebazáchove a druhé ničí. Miernosť je teda nezištná starostlivosť o zachovanie vlastného bytia. To nie je možné uskutočniť inak, ako s pohľadom upreným na človeka. Nezištná starostlivosť o sebazáchovu sa prejavuje realizovaním vnútorného rádu človeka.¹¹⁵

Tomáš hovorí, že človeku je prirodzené, že miluje Boha viac než seba samého.¹¹⁶ Tento prirodzený stav ľudskej naklonenosti k Bohu, túžba po naplnení Bohom ako plnosťou lásky a všetkých dobier prejavujúci sa milovaním Boha, je vnútorným rádom v človeku. Preto narušenie lásky k Bohu má ničivý dosah z dôvodu, že je v konfrontácii s bytím i prirodzeným chcením človeka. Vplyvom dedičného hriechu je človek náchylný milovať viac seba ako Boha, hoci je to proti ľudskej prirodzenosti. Práve miernosť vnútorný rád ochraňuje.¹¹⁷

Pri snahe aplikovať cnosť miernosti do života človeka je nevyhnutné poukázať na to, že človek zo svojej prirodzenosti je naklonený k zmyslovým pôžitkom. Ide o vrodené životné sily, ktoré majú za úlohu zachovanie ľudskej osoby i rodu. V našej práci upriamujeme pozornosť spomedzi mnohých životných síl, ktorými sú napríklad hlad, smäd či pud sebazáchovy, na ľudskú sexualitu. Aby nedosiahla deštruktívnu silu a neminula sa cieľu, dôležitú funkciu tu zohrávajú časti cnosti miernosti, ktorými sú zdržanlivosť a čistota. Pre Tomáša správať sa cnostne, aj v oblasti sexuálneho života, znamená konať v súlade s rozumom.¹¹⁸ Človek má skúsenosť, ako ľahko je nechať sa viesť pôžitkom, najmä pokiaľ je silný. Zmysel pohlavnej sily je síce založený na plodení, nie je však jej jediným cieľom, rovnako, ako dieťa nie je jediným zmyslom manželstva.

---

¹¹⁵ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 116.

¹¹⁶ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I q. 60, a. 5.

¹¹⁷ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 117.

¹¹⁸ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 141, a. 1. Podľa uchovaných zdrojov sa traduje príbeh, podľa ktorého Tomáš v posledných rokoch života rozpovedal svojmu priateľovi Reginaldovi udalosť, ktorá sa mu stala v mladosti. Podľa nej Tomáš veľmi nešetrne poslal preč neviestku, ktorú mu jeho rodní bratia poslali do velenia, aby ho zbavili myšlienky pridať sa k žobravým mníchom. Napokon vyčerpaný hlboko zaspal a prebudil sa s výkrikom. Vykríkol vraj preto, že ho anjel v sne veľmi bolestne opásal, aby ho pre budúcnosť urobil nezraniteľným voči akémukoľvek pokušeniu proti čistote. Nevieme povedať, čo táto jeho skúsenosť znamenala, ale isté je, že Tomáš vždy zdôrazňoval spojitosť poznania pravdy, čiže toho čo je, a čistoty. (porov. Pieper, Josef: *Tomáš Akvinský*, s. 112.)

Vlastným naplnením pohlavnej sily je práve manželstvo, ako nedotknuteľné spoločenstvo života v priateľstve. V tomto význame je manželstvo dobrom človeka ako človeka.¹¹⁹

„A preto cudnosť sa vlastne berie u pohlavných a predovšetkým u naznačovaných pohlavných [úkonoch], ako sú necudné pohľady, bozky, a dotyky. A nakoľko tieto môžeme pozorovať, preto cudnosť prihliada viac k týmto vonkajším znameniam, čistota potom viac k samotnému pohlavnému zmiešaniu.“¹²⁰

Zdržanlivosť sa zväčša spája so sexuálnym stykom. Táto interpretácia je však nedostatočná, nakoľko zdržanlivosť má svoj zmysel v láske.¹²¹ Práve v otázke prípravy na prijatie sviatosti manželstva hrá, ako v minulosti, tak v dnešnej dobe zvlášť, dôležitú úlohu téma čistoty a zdržanlivosti. Tá sa častokrát stáva nezrozumiteľným tŕňom v oku pre nepochopenie jej zmyslu. Ako už bolo povedané, miernosť sa realizuje ako zmierňovanie alebo potláčanie tlaku nejakej vášne. Týmto spôsobom sa zdržanlivosť i čistota stávajú istou formou cnosti miernosti, nakoľko i ony potláčajú návaly vášne. Katechizmus katolíckej cirkvi píše: „Snúbenci sú povolani zachovávať čistotu v zdržanlivosti. V tejto skúške majú objaviť vzájomnú úctu a učiť sa vernosti a nádeji, že dostanú jeden druhého od Boha. Osobitné prejavy nežnosti, ktoré sú vlastné manželskej láske, si majú vyhradiť pre čas manželstva. Majú si navzájom pomáhať rásť v čistote.“¹²² Veľké množstvo mladých ľudí tomuto alebo podobnému učeniu Cirkvi nechápe a nenachádza v ňom význam. Napriek rozhodnutiu „podriaďiť sa zákazu“ sa prirodzene a často ocitajú v situácii, v ktorej zvažujú, či hranice toho, „čo sa môže“ už prekročili, alebo ešte nie. Jednou z príčin je chybný postoj a chápanie cirkevného zákazu. Vnímajú ho ako niečo, čomu by sa mali slobodne vyhýbať. Mravná čistota však nie je negatívny jav, preto je potrebné sa naň pozrieť z pozitívneho hľadiska.¹²³ Nejde tu o vytesnenie pôžitkov, ale v prvom rade o osobné povznesenie v medziosobnej láske.¹²⁴

---

¹¹⁹ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 120.

¹²⁰ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 151, a. 4. Termín cudnosť, používaný Tomášom, dávame do súvislosti s cnosťou zdržanlivosti, ktorej sa v tejto časti venujeme.

¹²¹ Gilbert, Guy: *Evangelium podľa svätého lotra*, s. 187.

¹²² *Katechizmus Katolíckej Cirkvi*, č. 2350.

¹²³ Puss, Alexander: *Love story a skutočný život*, s. 19.

¹²⁴ De Fiores, Stefano – Goffi, Tullio: *Slovník spirituality*, s. 844.

„Musí sa povedať, že čím je niečo nutnejšie, tým viac sa ohľadom toho musí zachovávať rád rozumu.“¹²⁵

Z týchto Tomášových slov môžeme usudzovať, že pravým dôvodom nutnej potrebnosti zachovať rád rozumu je to, že pohlavná sila je dôležité a potrebné dobro. Práve v uskutočnení rádu rozumu (*ordo rationis*) v rovine pohlavnej sily je prítomná podstata čistoty ako cnosti.

„Musí sa povedať, že meno čistoty sa berie z toho, že rozumom je očisťovaná dychtivosť, ktorá na spôsob dieťaťa musí byť vychovávaná, [...] V tom však spočíva pojem cnosti ľudskej, že je niečo uspôsobené podľa rozumu [...] Z čoho je zjavné, že čistota je cnosť.“¹²⁶

Pre pochopenie Tomášovej tézy, ktorú sme vyššie uviedli, je žiaduce objasniť si pojem *ordo rationis*. Ten totiž nehovorí, že niečo musí korešpondovať s imperatívmi „absolútneho rozumu“. Poukazuje tu na vzťah so skutočnosťou, čo znamená, že v súlade s rozumom je to, čo je vo svojej podstate správne, čo je v súlade so skutočnosťou, čo je usporiadané podľa pravdy skutočných vecí. Rád rozumu poukazuje aj na to, že poznanie nie je viazané len na prirodzený spôsob poznávania, ale je tu prítomná i možnosť poznania vďaka viere v Božie zjavenie. Človek je disponovaný schopnosťou spoznať skutočnosť a rád rozumu zodpovedá skutočnosti, ktorá je zjavená človeku vo viere. V oblasti pohlavnej sily sa rád rozumu uskutočňuje tým, že sa čistote pričlení hanblivosť a ostych, ktorý chráni človeka pred nemravnosťou.¹²⁷

Je zjavné, že samotná cnosť miernosti a s ňou úzko spojená čistota a zdržanlivosť, sú nutne prepojené aj s hlavnou kardinálnou cnosťou, rozvážnosťou. Práve tá je zviditeľnením rádu rozumu, ako bolo vyššie povedané. Tak je tu zaručený rád v samom človeku ako v mravnej osobe, založený v prirodzenosti a v milosti, ale ide aj o rád medzi ľuďmi, založený na nadprirodzenej láske k Bohu a k ľuďom.¹²⁸ Pokiaľ teda toto tvrdenie prenesieme do vzťahovej roviny mladých ľudí, ktorí smerujú k tomu, čo býva označované aj slovami „dvaja budú jedno“,¹²⁹ je zjavné, že pestovanie cnosti čistoty a zdržanlivosti

---

¹²⁵ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 153, a. 3.

¹²⁶ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 151, a. 1.

¹²⁷ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 120-121.

¹²⁸ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 122.

¹²⁹ Gn 2, 24

nenachádza naplnenie v zameraní len na prirodzený cieľ. Takýmto spôsobom, aj napriek zdokonaľovaniu sa v cnosti čistoty pod vedením rozvážnosti (tá, ako sme už vyššie povedali, upriamuje cnosti k prirodzeným cieľom), chýbala by vo vzťahu podstatná časť, ktorá vytvára skutočné a trvalé puto medzi ľuďmi. Chýbala by láska, čo znamená, že by šlo o egoizmus, ktorý nikdy neumožní naplniť podstatu manželského zväzku. Boh stvoril človeka z lásky a pre lásku. Manželstvo je darovaním sa jedného človeka druhému. To je možné len upriamením pohľadu k spoločnému cieľu, ktorým je Boh. Tento úsudok nám otvára nový uhol pohľadu pre pochopenie zdržanlivosti. Človek sa má naučiť rozumne ovládať svoju sexualitu,¹³⁰ aby dokázal vytvoriť jednotu lásky založenej na nadprirodzenej láske k Bohu i k druhému.

„[...] človek je vlastne to, čo je podľa rozumu. A preto odtiaľto sa o ňom hovorí, že sa drží v sebe, že sa drží na tom, čo sa zhoduje s rozumom.“¹³¹

Môžeme usudzovať, že pokiaľ človek neudržiava svoje bytie v čistote, ničí to, že vlastní sám seba. Pieper píše: „Nečistá stratenosť a vydanie duše napospas zmyslovému a zmyselnému svetu ochromuje prapôvodnú schopnosť mravnej osoby: mlčky vnímať výzvu toho, čo je skutočné, a z tohto mlčania uzobratého v sebe samom sa rozhodovať primerane konkrétnej situácii konkrétneho konania. To je spoločný zmysel oných Tomášových viet, v ktorých sa hovorí o porušení a zničení praktickej múdrosti, o slepote ducha a o rozpoltení schopnosti rozhodovať sa.“¹³²

Aby človek mohol rásť v čistote, musí sa postupne vychovávať k sebakontrolu vôle, citov a emócií. Táto výchova prebieha od najjednoduchších gest, ktorých cieľom je premeniť jednoduché vnútorné rozhodnutie na konkrétny skutok.¹³³

Pre Tomáša je uskutočnenie miernosti závislé na konkrétnom človeku a na konkrétnej dobe, preto sa nedajú generalizovať nejaké pozitívne a všeobecne platné ustanovenia týkajúce sa cnosti miernosti. Existuje len základný princíp, ktorý hovorí, že nielen dokonaný hriechny skutok je hriechom, ale aj súhlas vôle k predstave rozkoše, ktorá

---

¹³⁰ Bombelli, Ferdinando: *Milovať telom i dušou*, s. 47.

¹³¹ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 155, a. 1, ad 2.

¹³² Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 124.

¹³³ West, Christopher: *Teológia tela pre začiatočníkov*, s. 52.

je tomuto skutku vlastná. Tento súhlas neexistuje bez súhlasu dokonanému skutku, a preto všetko, čo sa na takom súhlasu vôle zakladá, je taktiež hriechom.¹³⁴

„Cieľom a pravidlom miernosti je blaženosť.“¹³⁵

V tejto jedinej vete Tomáš rekapituluje celé svoje učenie o cnosti miernosti. *Temperantia* ako „usporiadaná rozumnosť“ pri svojej realizácii sa v konkrétnych skutkoch je vedená rozvážnosťou k pravde skutočnosti, ktorú pomáha človeku odhaľovať. Týmto spôsobom participuje na blaženosti prirodzenou cestou. Zároveň však je oživovaná vliatou cnosťou lásky, prostredníctvom ktorej má účasť na dokonalom šťastí, ktorým je Boh. Láska preniká celé ľudské konanie, i oblasť sexuality. Láska je povolaná, aby oživovala všetky citové prejavy človeka. Ako sa dvaja ľudia postupne otvárajú citom, a učia sa správne rozhodovať, mali by svoje rozhodnutia vedieť prežívať v spoločenstve lásky s Bohom prostredníctvom Kristovho Ducha. Tak sa ich rozhodnutia stanú súčasťou cesty k životu podľa Najsvätejšej Trojice.¹³⁶

„Láska však, keďže prevyšuje úmernosť ľudskej prirodzenosti, ako bolo povedané, nezávisí na nejakej prirodzenej sile, ale len na milosti Ducha svätého, ktorý ju vlieva. Preto veľkosť lásky nezávisí na stave prirodzenosti ani na schopnosti k prirodzenej sily [cnosti], ale len na vôli Ducha svätého, ktorý rozdáva svoje dary, ako chce.“¹³⁷

Napriek tomu, že Tomáš, opierajúc sa o učenie Augustína, neprijíma myšlienku, že by rodina vo svojom zložení matka, otec a dieťa, mohla tvoriť nejaký obraz Najsvätejšej Trojice,¹³⁸ musíme pripomenúť skutočnosť, že človek bol stvorený na Boží obraz. Ak má človek už v pozemskom živote niečo z Božieho obrazu, má to v tej miere, v akej má účasť na živote Boha. Pokiaľ si uvedomíme, že Boh v troch osobách je jediným Bohom, môžeme vnímať trinitárnu analógiu vo vzájomnom sebadarujúcom a vzájomne obohacujúcom vzťahu trojice muž, žena a Boh. Vo svetle psychológie by sme trojrozmerný záber, typický pre vzťahovú skutočnosť, videli v trojici otec, matka

---

¹³⁴ Pieper, Josef: *Ctnosti*, s. 127.

¹³⁵ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 141, a. 6, ad 1.

¹³⁶ De Fiores, Stefano – Goffi, Tullo: *Slovník spirituality*, s. 846.

¹³⁷ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* II-II q. 24, a. 3.

¹³⁸ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I q. 36, a. 3, ad 1.

a dieťa.¹³⁹ Sexuálna láska je obrazom Trojice, obrazom spojenia Boha s ľudstvom. „Kristovo vykupiteľské sebadarovanie je novým vyliatím lásky Trojice na celé stvorenie. Cirkev túto lásku prijíma a snaží sa ju opätovať. Boh obdaril telá muža a ženy sviatostnou schopnosťou túto výmenu medzi Kristom a Cirkvou vyjadrovať.“¹⁴⁰

Psychológia v rámci sociálnych vzťahov rozlišuje štyri základné teórie vzťahov. V ekonomickej teórii sú vzťahy hodnotené podľa nákladov a výnosov plynúcich z interakcii s druhými ľuďmi. Príťažlivosť závisí na zisku alebo odmene, ktorú sa obe strany vzniknutého vzťahu snažia spravodlivo opätovať, no len v tej výške, ktorú do vzťahu investovali. Podľa teórie učenia, založenej na klasickom a operatívnom podmieňovaní, musia byť muž a žena asociovaní s príjemnými podnetmi a životnými zážitkami ako napríklad šťastné rodinné prostredie, či úspech v práci. Toto klasické podmieňovanie je sprevádzané vzájomnými odmenami vo forme darčiekov či sexu. Ďalšou teóriou je kognitívna teória, ktorá je vždy založená na trojuholníku vzťahov snažiacich sa o rovnováhu. Túto je možné dosiahnuť, ak výsledok vynásobenia znamienok bude kladný. Vrcholy na základni trojuholníku tvoria vždy muž a žena, a ich vzťah bude v rovnováhe, ak obaja budú mať k tretiemu človeku rovnaký postoj. A nakoniec sa jedná o evolučnú teóriu, ktorá predostiera názor, že vzťah muža a ženy vznikol kvôli potrebe postarať sa o potomstvo. Až v priebehu evolúcie sa presadila tendencia prirodzeného výberu partnera, a to len z dôvodu, že spolupracujúcim rodičom prežilo viac detí. Táto teória presadzuje myšlienku, že nevera môže byť geneticky výhodná pre obe pohlavia.¹⁴¹

Ako sme mohli vidieť, v žiadnej zo spomenutých teórii vlastných psychológii, nie je prítomný aspekt lásky ako darovanie seba druhému, nehovoriac o jeho prepojení s nadprirodzeným cieľom, ktorý je daný participáciou na Božej láske. Skúsenosť však hovorí o dôležitosti založiť vzťah muža a ženy pripravujúcich sa na spoločný život v manželstve na pravých hodnotách. Touto hodnotou je spoločné otvorenie sa láske. Odpoveďou na ňu bude potom darovanie seba druhému a vzájomná vernosť. Ak však chceme budovať vzťah, ktorý nebude len zotrvačným zotrvávaním zo zvyku, ale bude skutočne dynamický a v tejto dynamike bude prítomný aj trváci charakter, vedie nás to

---

¹³⁹ De Fiores, Stefano – Goffi, Tullo: *Slovník spirituality*, s. 848.

¹⁴⁰ West, Christopher: *Teológia tela pre začiatočníkov*, s. 15.

¹⁴¹ Hill, Grahame: *Moderní psychologie*, s. 74.

opäť k uvažovaniu o nadprirodzenej láske, na ktorej môžeme mať účasť. Láska totiž nemôže byť len chvíľkovou záležitosťou. Človek prechádza cez ňu do večnosti. Zahŕňa Boží rozmer, a to práve z dôvodu, ktorým je večný Boh.¹⁴²

Maritain vo svojej publikácii rozlišuje medzi priateľstvom a láskou. Podľa jeho slov pri priateľstve sa milujúci dáva milovanému prostredníctvom dobier, ktoré vlastní. Postupne by dokázal dať všetko, čo má, i svoj život. Týmto spôsobom človek, ktorý dáva to, čo má, skutočne dáva aj to, čím je, pretože to k sebe patrí. Dáva to však zahalene, teda nie priamo. Robí tak prostredníctvom darov, ktoré naznačujú sebadarovanie sa, no zároveň mu toto sprostredkované darovanie seba umožňuje ponechať si časť vlastného ja pre seba, čiže nedá úplne všetko, čo má. V skutočnej láske, ktorá má ontologický charakter, človek dáva seba samého, a to priamo, neskrýva sa za žiadne dary. Jediným darom, ktorý sa tu priamo a jednoznačne dáva, je osoba milujúceho.¹⁴³ Z tohto dôvodu je láska, ako odraz plnosti lásky v Bohu, chápaná ako úplné darovanie seba. „Táto láska, v ktorej sa sama osoba človeka dáva úplne pravdivo a skutočne druhému, je v rade ontologických dokonalostí prirodzenosti vrcholom lásky medzi mužom a ženou. Tu sa milujúci skutočne dáva milovanej a milovaná milovanému, [...]“¹⁴⁴

Nakoľko človek túži po šťastí a láske v jej plnosti, manželstvo môže vyznievať ako participácia na nadprirodzenej cnosti lásky, a týmto spôsobom manželstvo v istom ohľade môže byť považované za formu nadprirodzenej lásky. Človek prekonáva svoj egoizmus a skutočne objavuje toho druhého, čo vypovedá o jeho skúsenosti lásky. Nesnaží sa viac o svoje šťastie, ale hľadá šťastie milovaného. Láska sa tak stáva zriekanim, je pripravená obetovať sa a dokonca, ako píše Benedikt XVI., obeť vyhľadáva. V tomto zmysle môže byť láska chápaná ako extáza, no nie vo význame chvíle opojenia, ale extázou ako „neustáleho exodu z »ja«, uzatvoreného do seba samého, k jeho oslobodeniu v darovaní sa a práve tým aj v znovunájdení sa, ba až k objaveniu Boha“.¹⁴⁵ Ľudská prirodzenosť sa naplno rozvíja v darovaní sa, ktoré má byť primárnou

---

¹⁴² Wojtyła, Karol: *Pred zlatníctvom*, s. 35.

¹⁴³ Maritain, Jacques: *Láska a priateľstvá*, s. 8.

¹⁴⁴ Maritain, Jacques: *Láska a priateľstvá*, s. 11.

¹⁴⁵ Benedikt XVI.: Encyklika *Deus caritas est*, č. 6.

motiváciou, ktorá pohýna k vonkajším prejavom akými sú napríklad úsmev, bozk, objatie, láskavé slovo, darček či celý svoj život.¹⁴⁶

Môžeme teda zhrnúť, že človek, nakoľko bol stvorený na Boží obraz, je mu v niečom podobný. V Bohu je prvotný základ všetkých dobier prítomných v človeku. Boh, ktorý je dokonalá láska, vložil svoj obraz do človeka, ktorý vnímajúc svoju neúplnosť tiahne k väčšej plnosti, čím sa stáva otvoreným voči Bohu, no zároveň otvoreným voči druhému človekovi. Každý človek je povolaný k láske, ktorá sa vo vzťahu k ľuďom prejavuje prvotne v ľudskosti. Manželstvo je tak jednou z foriem povolania k tej ľudskosti, ktorá je vedená nadprirodzenou cnosťou lásky.

4.2 Príprava na manželstvo

Rozhodnutie muža a ženy pre manželstvo bezpodmienečne predchádza príprava, zvlášť pokiaľ ide o kresťanské manželstvo, ktoré je chápané ako sviatosť. Tu sa zväzok dvoch ľudí stáva účasťou manželov na Božej láske, ktorého podstatou je bezvýhradné a úplné darovanie sa jeden druhému.

Príprava na manželstvo je postupný proces, ktorý trvá počas celého života a začína už od narodenia. Obsahuje fázy alebo obdobia prípravy na manželstvo, ktoré sa však nedajú presne definovať, nakoľko ich nemôžeme zreteľne určiť ani v spojitosti k veku zúčastnených, ani so zreteľom na trvanie. Z formálnej stránky prípravu môžeme rozdeliť na tri fázy, a síce na vzdialenú, blízku a bezprostrednú.¹⁴⁷

Ako sme už vyššie načrtli, príprava na manželstvo nie je len príprava do manželstva, ale smeruje aj k formácii celého človeka. Preto považujeme za vhodné bezprostrednú prípravu na manželstvo založiť na dlhodobom formovaní človeka.

4.3 Vzdialená príprava

Pokiaľ hovoríme o láske dvoch ľudí, muža a ženy, ktorí sa majú radi, tento podľa prirodzene spájame s ich úplným spojením v manželstve. K realizovaniu dobrého a

---

¹⁴⁶ Nouwen, Henri J. M.: *Má ma niekto rád?*, s. 76.

¹⁴⁷ Pápežská rada pre rodinu: *Príprava na sviatosť manželstva*, č. 21.

pevného manželstva musí predchádzať predovšetkým plnohodnotná výchova v úplnej a harmonickej rodine.¹⁴⁸

Môžeme povedať, že vzdialená príprava na manželstvo začína už narodením dieťaťa. Pápež Ján Pavol II. v liste rodinám *Gratissimam sane* uvádza dve východiskové pravdy týkajúce sa výchovy, a síce, že človek je povolaný k životu v láske a pravde na jednej strane, a na strane druhej, že sa človek realizuje skutočným a úprimným darovaním seba samého.¹⁴⁹ V týchto dvoch pravdách je prítomný základ, ktorý má byť sprostredkovaný dieťaťu výchovou, a ktorý sa kontextuálne začlení do myšlienky vzdialenej prípravy na prijatie sviatosti manželstva. Vzdialená príprava prebieha predovšetkým v rodine, neskôr i v škole a v iných skupinách ponúkajúcich určitý druh formácie. Ich bezprostredný význam spočíva v odovzdaní a v snahe naučiť dieťa k úcte ku každej pravej hodnote v spoločenských i medziľudských vzťahoch.¹⁵⁰ V tomto období najvýznamnejšiu úlohu zohrávajú rodičia, ktorí majú dieťa viesť k objaveniu vlastnej identity a dôstojnosti. V rodine sa u dieťaťa vytvárajú citové a morálne hodnoty, a to na základe vlastného zážitku a skúsenosti s pocitom lásky, bezpečia a podobne. Pri formovaní morálnej oblasti má nenahraditeľné miesto príklad rodičov. Hodnoty, ktoré si dieťa osvojí v detstve, bude uplatňovať aj neskôr vo svojom manželstve.¹⁵¹ Je dôležité, aby nechýbala výchova k čistote a k láske, ktorá je sebadarovaním sa druhému. Čistota je predpoklad pravej lásky. Pokiaľ chápeme manželskú lásku ako povolanie k darovaniu seba v manželstve, sebaovládanie je neodmysliteľnou súčasťou toho, aby sa človek mohol skutočne darovať. Takého vnímanie čistoty nás vedie k úvahe o dôležitosti sexuálnej výchovy. Rodičia ju výchovou ponúkajú svojim deťom už od prvých rokov ich života.¹⁵²

Nadväzujúc na morálne hodnoty vidíme súvis s vytváraním charakteru. Podľa Gehlena je charakter výsledkom výchovy, je celkom zvykov a pohľadov. Prostredníctvom nich človek dáva prednosť jedným veciam pred druhými. Je teda svojským výrazom charakteru, že sa prejavuje určitým spôsobom správania, ktoré je orientované rozličnou hodnotovou tendenciou. Ide o výsledok kultivácie človeka spoločnosťou, v ktorej žije

---

¹⁴⁸ Baláž, Rudolf – Štiavnický, Andrej: *Milovať bez lásky a sexu?*, s. 98.

¹⁴⁹ Ján Pavol II.: Apoštolský list *Gratissimam sane*, č. 16.

¹⁵⁰ Pápežská rada pre rodinu: *Príprava na sviatosť manželstva*, č. 23.

¹⁵¹ Žák, Karol – Žáková, Lea – Kiss, Tibor: *Rodina*, s. 6.

¹⁵² Pápežská rada pre rodinu: *Príprava na sviatosť manželstva*, s. 24.

a jeho špeciálneho zamerania a záujmov.¹⁵³ Charakter sa formuje už od narodenia. Môžeme pozorovať individuálne rozdiely už aj u novorodencov, ktoré sa zväčšujú vplyvom skúseností. Znamená to, že charakter podstatne formuje osobná skúsenosť konkrétneho človeka.

Niektorí psychológovia, zaoberajúci sa touto témou, základ charakteru vidia v osobnej morálke, ktorá je postavená na vzťahu konkrétneho človeka k hodnotám a etickým normám. Tak napríklad Piaget rozlíšil dve štádia morálneho vývoja dieťaťa. Prvým je heteronómne štádium, pre ktoré je charakteristické, že konanie je určované normami prevzatými od druhých, najmä od rodičov. Tí prostredníctvom výchovy vplývajú na morálne vedomie dieťaťa a vedú ho k postupnej sebvýchove. Postupne dieťa prechádza do autonómneho štádia, v ktorom koná na základe interiorizovaných noriem.¹⁵⁴ Deje sa tak okolo desiateho roku života, čo súvisí i s jeho kognitívnym vývinom, kedy začína uvažovať v symbolických pojmoch.¹⁵⁵

Na základe vyššie uvedeného môžeme povedať, že najdôležitejším obdobím pre formovanie charakteru je práve obdobie raného detstva, obdobie od narodenia po mladší školský vek. Z hľadiska psychológie platí takzvaný zákon klesajúcej vývinovej citlivosti. Ten sa netýka len telesného, ale aj duševného vývinu. Hovorí o tom, že organizmus i duševný život dieťaťa je najzraniteľnejší a najovplyvniteľnejší, a to v kladnom i zápornom zmysle slova, u novorodencov. Tak napríklad v období batolaťa sa na základe vzťahu dieťaťa s matkou buduje dôvera v seba samého a taktiež dôvera v druhých ľudí. Už v tomto útlom veku si osvojuje altruistické správanie voči iným, je schopné súcitu s iným plačúcim dieťaťom, ale tiež žiarlivosti.¹⁵⁶ Dôležitý je vývoj pevných väzieb medzi dieťaťom a rodičmi, pretože majú veľký dopad na neskorší zdravý vývoj, najmä pokiaľ ide o neskoršie vzťahy.¹⁵⁷ V predškolskom veku sa vytvárajú genderové role. Dieťa sa identifikuje s rodičom rovnakého pohlavia a preberá jeho normy a vzory správania sa. Znamená to, že si utvára pohlavnú identitu a sociálne poňatie ženskej a mužskej roly.¹⁵⁸

---

¹⁵³ Hartl, Pavel - Hartlová, Helena: *Psychologický slovník*, s. 207.

¹⁵⁴ Nakonečný, Milan: *Psychologie osobnosti*, s. 257-261.

¹⁵⁵ Šramová, Blandína: *Osobnost' v procese ontogenézy*, s. 29-32.

¹⁵⁶ Šramová, Blandína: *Osobnost' v procese ontogenézy*, s. 79-81.

¹⁵⁷ Hill, Grahame: *Moderní psychologie*, s. 179.

¹⁵⁸ Šramová, Blandína: *Osobnost' v procese ontogenézy*, s. 85.

Napokon v mladšom školskom veku dieťa prichádza k novej skúsenosti školského kolektívu a rozhodujúcu úlohu tu začína zohrávať osoba učiteľa. Spočiatku sú postoje dieťaťa podmienené postojmi autority, neskôr sa už jej vplyv znižuje a dieťa sa začína riadiť vlastným úsudkom.¹⁵⁹

Treba poznamenať, že nie je naším cieľom ponoriť sa do celej hĺbky psychologických pohľadov na tému charakter človeka. V kontexte našej práce chceme len poukázať na dôležité a podstatné prepojenie dvoch oblastí. Prvou je oblasť formovania ľudskej povahy, ktorá je psychologickým slovníkom označovaná ako charakter, a druhou je, s ňou úzko súvisiaca, oblasť pestovania cností a učeníu sa cnostnému životu. Nakonečný vo svojej publikácii uvádza, že akési normotvorné poňatie charakteru môžeme vidieť už u Platóna, ktorý zdôrazňoval štyri cnosti, a to múdrosť, statočnosť, spravodlivosť a umiernenosť.¹⁶⁰ Tu priamo poukazujeme na zjavné prepojenie spomenutých oblastí. Je tomu tak vďaka podstatnej zložke života každého človeka, ktorou je výchova. Tá, pokiaľ sa opiera o správne piliere, čiže o pravé hodnoty, akou je najmä láska, formuje človeka úmerne po charakterovej stránke, ako aj po stránke cnostného napredovania. Tak sa rodina stáva prvou školou a má významný vplyv na budúcnosť detí aj v perspektíve ľudí pripravujúcich sa na prijatie sviatosti manželstva, ako aj v perspektíve budúcich rodičov. Rodina je prvou školou života pre život. Dieťa sa v nej učí to najzákladnejšie, a zároveň muž a žena, ktorí sa rozhodli sťať sa jedným telom a jednou dušou tu majú možnosť ďalej napredovať v skutočnej láske. Cibria sa v sebaovládaní, v trpezlivosti, v tolerancii či v obetavosti.¹⁶¹ V neposlednom rade, pre budúcu predstavu dieťaťa o svojom partnerovi, je významné vidieť vzájomnú úctu medzi manželmi, rodičmi, ich prejavy nežnosti a lásky, vzájomnú pomoc a jemnosť.

Nenahraditeľnú funkciu zastáva duchovná a katechetická výchova.¹⁶² Človek nie je schopný lásky v jej najčistejšej podobe. Je charakteristické pre ľudskú lásku, že je prispôsobená na to, aby osobná sexualita bola úplne ľudská a ľudsky aj pôsobila. Preto je potrebné, aby pastoračná výchova viedla k tomu, aby citové zjednotenie s opačným pohlavím bolo jedným zo spôsobov, ako milovať Boha skrze človeka a v druhom

---

¹⁵⁹ Šramová, Blandina: *Osobnosť v procese ontogenézy*, s. 92-93.

¹⁶⁰ Nakonečný, Milan: *Psychologie osobnosti*, s. 256.

¹⁶¹ Melgosa, Julián – Melgosa, Annette: *Knihy pre páry*, s. 24.

¹⁶² Žák, Karol – Žáková, Lea – Kiss, Tibor: *Rodina*, s. 7.

človeku. Má v konečnom dôsledku priviesť človeka k uvažovaniu o vlastnej sexualite ako o dobre, ktoré vedie k celostnému rozvoju vlastnej osoby, a to aj po stránke duchovnej.¹⁶³

Na okamih si pripomeňme základnú pravdu, ktorú sme podrobnejšie rozobrali v prvej kapitole. Už Tomáš Akvinský považuje Božiu milosť ako základ a koreň každej cnosti.¹⁶⁴ Preto je nevyhnutné zdôrazniť, že práve prostredníctvom Božej milosti sa môže láska rozvíjať k plnosti a to i v zmysle presahujúcom prirodzenosť. Tá je posilňovaná a zväčšovaná aj prostredníctvom hodnôt spojených s oddanosťou, obetavosťou, zriekaním sa niečoho v prospech druhého. Môžeme preto predpokladať naliehavosť duchovnej starostlivosti aj tomto období vzdialenej prípravy na manželstvo, ktorá má viesť dieťa k tomu, aby jeho konanie sprevádzala morálnosť vďaka jej stotožneniu sa s tým, v čo dieťa verí, aká viera mu bola odovzdaná prostredníctvom príkladu a osobnej skúsenosti rodičov a s akou vierou sa dieťa stotožnilo.¹⁶⁵

Sexualita človeka je dynamizmus, ktorý je vyjadrením duchovného bytia človeka v jeho pozemskom živote. Muž alebo žena môže v rovine získaných cností disponovať rôznymi prirodzenými cnosťami. Povolanie k dokonalosti v oblasti medziľudských vzťahov, môže byť dané už v začiatkoch utvárania biopsychického „ja“. Tomáš upresnil, že duša a telo môžu rôzne disponovať pre získanú cnosť, pretože tak ako rozumové cnosti, aj mravné cnosti sú v nás od prirodzenosti, a to v závislosti od určitého počiatočného postoja. Je to však len predbežná dispozícia, ktorá môže byť podstatne ovplyvnená na jednej strane milosťou a na strane druhej výchovou a sebvýchovou. K tomu Tomáš píše, že „podľa spôsobilosti sú v nás [...] cnosti od prirodzenosti, nie však podľa dokonalosti [...]“.¹⁶⁶ Sexualita má významný vplyv na duchovný život. Vytvára predpoklad pre spôsob pestovania cností v ich ľudskom vyjadrení.¹⁶⁷

Tento kresťanský životný štýl, ktorý má svoju základňu v rodine, sa stáva skutočným, reálnym a veľmi ovplyvňujúcim svedectvom pre dieťa, ktoré môžeme vnímať nielen v perspektíve budúceho snúbenca či snúbenice, ale najmä ako človeka vo svojej celistvosti hľadajúceho naplnenie a šťastie sledujúcu líniu svojho konkrétneho povolania.

---

¹⁶³ De Fiores, Stefano – Goffi, Tullo: *Slovník spirituality*, s. 846.

¹⁶⁴ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 110, a. 3, ad 3.

¹⁶⁵ Pápežská rada pre rodinu: *Príprava na sviatosť manželstva*, č. 25.

¹⁶⁶ Tomáš Akvinský: *Summa theologiae* I-II q. 63, a. 1.

¹⁶⁷ De Fiores, Stefano – Goffi, Tullo: *Slovník spirituality*, s. 847-848.

4.4 Blízka príprava

Pápežská rada pre rodinu pri definovaní pojmu blízka príprava na manželstvo sa sústreďuje na obdobie zasnúbenia, ktoré môžu sprevádzať rôzne kurzy.¹⁶⁸ Pre nás je však prijateľnejšie delenie, ktoré vo svojej publikácii uvádzajú Žák, Žáková a Kiss. Títo radia blízku prípravu do obdobia dospievania, v ktorom mladý človek s perspektívou hľadá do budúcnosti, v ktorej prichádza do úvahy i možnosť uzavrieť manželstvo.¹⁶⁹

Pre obdobie dospievania je charakteristické, že mladý človek hľadá svoje miesto v spoločnosti, formuje si mravné a duchovné presvedčenie. Z tohto dôvodu je potrebné ponúknuť dospievajúcim paletu zdravých názorov, formulovaných pravdivo a bez skreslení. Musíme si uvedomiť, že dospievajúci človek túži byť emancipovanou osobou, nezávislou od rodičov a inej authority. Citové odpútanie sa od rodiny býva nahradené vzťahmi s rovesníkmi. Pre obdobie pubescencie je charakteristické prvé zamilovanie a prvé lásky.¹⁷⁰

Zaľúbenosť je emocionálna reakcia. Skúsenosť nám hovorí, že láska, ktorú cítime k druhému človeku, je buď skutočná, alebo ide len o fyzickú príťažlivosť, ktorá je síce veľmi silná, no nedisponuje trvácnosťou. Pravá láska sa nepoddá skúške časom a ubráni sa aj skúške vzdialenosti. Ak sa dvaja ľudia tvoriaci pár nemôžu istú dobu stretávať, skutočná láska pretrvá a dokonca bude rásť. Na druhej strane príťažlivosť sa v neprítomnosti druhého rýchlo vytratí. Láska podnecuje aj k lepším študijným a pracovným výkonom, a motivuje k vytvoreniu rešpektu pri fyzickom zblížovaní.¹⁷¹ Prvé slová Pavlovho hymnu na lásku hovoria, že láska je trpezlivá.¹⁷² Tak sa trpezlivosť stáva akoby prvou podmienkou skutočnej lásky. Spája sa s vernosťou, ktorá sa prejavuje v pozitívnom prístupe k ťažkostiam, k malým aj veľkým skúškam, s ktorými človek denne bojuje.¹⁷³ Pravá láska sa nemení, je trvalá, pretože to nie je cit. Láska je celostná oddanosť a žiada si od muža a ženy spolu zostarnúť. Nemožno milovať len na skúšku,

---

¹⁶⁸ Pápežská rada pre rodinu: *Príprava na sviatosť manželstva*, č. 32.

¹⁶⁹ Žák, Karol – Žáková, Lea – Kiss, Tibor: *Rodina*, s. 7.

¹⁷⁰ Šramová, Blandína: *Osobnosť v procese ontogenézy*, s. 105-106.

¹⁷¹ Melgosa, Julián – Melgosa, Annette: *Knihy pre páry*, s. 43.

¹⁷² 1 Kor 13, 4

¹⁷³ Auzenet, Dominique: *Trinást' zastavení lásky*, s. 128.

alebo na skúšobný čas prijať toho druhého. Manželská láska je zameraná natrvalo na budúcnosť. Hľadí ponad seba.¹⁷⁴ Pre lásku je charakteristické, že vidí realitu, rozoznáva silné aj slabé stránky. Zaľúbení bývajú často slepí a chýba im vyvážený názor. Pravá láska medzi mužom a ženou musí v sebe zahŕňať aj určitý podiel logiky a racionality.¹⁷⁵ Vidíme tu prepojenie lásky a rozvážnosti, ktoré je nevyhnutné, aby bolo možné správne usmernenie k napredovaniu vzťahu. Budovanie vzťahu medzi mužom a ženou je sprevádzané ďalším rozvojom ich charakteru. Ten, ako sme už vyššie uviedli, úzko súvisí s nadobúdaním, ako aj rozvojom cností. Preto vzťah medzi dvoma ľuďmi, ako dynamický a nekončiaci proces, napreduje za predpokladu, že obaja rozvíjajú cnostný život, a to práve za pomoci rozvážnosti a lásky. Prostredníctvom rozvážnosti budú schopní otvoriť sa realite, ktorá poukazuje na pravdu vecí. A skrze lásku dokážu darovať seba samého, čím sa otvoria voči sebe navzájom i voči Bohu.

V súvislosti s týmito skutočnosťami je na mieste v kontexte blízkej prípravy na manželstvo zdôrazniť aj potrebu informovať mladých ľudí o hodnote sexualitu a kvalite života, ktorú vnímajú vo vzťahu k svojim cieľom, záujmom a očakávaniam. Možnosť, ako poskytnúť tieto informácie, je niekoľko. Ako jednu z alternatív je žiaduce využiť priestor v rámci učebných osnov výchovy k manželstvu a rodičovstvu a zahrnúť do nich aj sexuálnu výchovu. Inou možnosťou je pastoračná činnosť, ktorou v rámci malých skupín, postavených na otvorenosti a dôvere, je možné hlbšie sa venovať aktuálnym témam. Považujeme za dôležité žiakov, či mladých ľudí, oboznamovať s významnými skutočnosťami, a to primerane veku. Výchova k zodpovednému rodičovstvu a sexuálna výchova by mala byť zdôvodnená modernými vedeckými poznatkami. Pšenička tvrdí, že časť výchovy zameraná na problematiku sexualitu by mala byť prednášaná pedagógom vyškoleným v oblasti psychológie. Mali by to byť ľudia, ktorí sú presvedčení o tom, že vychovávať k správne sexuálnemu životu môžeme len vtedy, ak život neoddeľujeme od dôležitosti rodičovstva. Pohlavný život je s ním spojený biologicky, psychologicky, morálne a spoločensky. Pedagógovia majú byť pre deti svojím životom príkladom toho, čo hlásajú.¹⁷⁶ Taktiež je potrebné s mladými ľuďmi hovoriť aj o fyzických či psychických zmenách, o priateľstve a o vývoji priateľského vzťahu, čo bezpodmienečne súvisí aj

---

¹⁷⁴ Hofšümmer, Willi: *Strom manželstva*, s. 34-35.

¹⁷⁵ Melgosa, Julián – Melgosa, Annette: *Kniha pre páry*, s. 43.

¹⁷⁶ Pšenička, Oldřich: *Trblietanie dotyku*, s. 128.

s témou lásky. S ohľadom na cieľ práce nie je pre nás dôležité na tomto mieste do podrobností rozvádzať problematiku sexuálnej výchovy. Musíme však poukázať na jej zjavnú dôležitosť v rámci blízkej prípravy na prijatie sviatosti manželstva, ako aj celkovej formácie názorov, presvedčení, hodnôt a pri pozitívnom vplyvaní na charakter človeka. Z týchto dôvodov môžeme povedať, že jej vážnosť je postavená na ovplyvnení názorovej i hodnotovej orientácie mladého človeka, pre ktorého je charakteristické, že sa dostáva do konfrontácie svojej predstavy o svete so skutočnosťou a hľadá pravdu, ktorú potrebuje mať primeraným spôsobom predstavenú. Týmto spôsobom sa vplýva na charakter človeka, ktorý predstavuje tvarovateľnú časť osobnosti a úzko súvisí so životom podľa cností, a to do tej miery, pokiaľ je výzva formovať, ako aj nechať sa formovať, uchopená správnym spôsobom.

K zhrnutiu môžeme povedať, že mladý človek je už schopný racionálneho uvažovania i na abstraktnej úrovni, preto i pohľady na manželstvo ako život dvojice vo vzájomnom darovaní sa tomu druhému mu majú byť predstreté prijateľne jeho mysleniu. Má pochopiť, že manželstvom sa „ja“ a „ty“ stáva jedným spoločným „my“. ¹⁷⁷ Tomu musí predchádzať určité názorové a morálne vedomie, ktoré bolo už skôr nadobudnuté prostredníctvom výchovy a prvotnej skúsenosti v rodine, za pomoci príkladu rodičov. Je zjavné, že morálne vedomie pubescenta je zreteľne ovplyvnené hodnotami preferovanými v rodine. ¹⁷⁸

I v oblasti sexuality a plánovaného rodičovstva hrá práve obdobie blízkej prípravy na manželstvo podstatnú úlohu. Ak máme za cieľ viesť mladého človeka k tomu, aby pochopil skutočný zmysel lásky, je potrebné viesť ho k nemu postupne, v priebehu času, prostredníctvom blízkej prípravy tak, ako sme si ju tu zadefinovali. Zároveň je vhodné, aby blízkej príprave predchádzala vzdialená. Už v predstihu máme stavať na hodnotách a cnostiach, ktorými dospievajúci disponujú, a to aj v oblasti chápania predmanželskej zdržanlivosti. Táto, ak je podnietená skutočnou a pravou láskou, ako sme to hlbšie rozobrali vyššie, povedie dvojicu k sebaovládaniu a bude budovať vzájomnú úctu medzi nimi. Láska bude chápaná ako dávanie seba, čím sa človek učí aj správnej láske k sebe. ¹⁷⁹ „V neposlednom rade sem patrí aj hospodárenie rodiny. Pre dievča, ktoré nikdy nemuselo

---

¹⁷⁷ Žák, Karol – Žáková, Lea – Kiss, Tibor: *Rodina*, s. 7.

¹⁷⁸ Šramová, Blandína: *Osobnosť v procese ontogenézy*, s. 106.

¹⁷⁹ Pšenička, Oldřich: *Trblietanie dotyku*, s. 210–212.

šetriť a počítať peniaze, nie je jednoduché zostavovať zrazu rodinný rozpočet a vyžiť z neho. Najmä v dnešnej dobe, keď sa mnohé rodiny dostávajú na hranicu sociálneho minima, je treba hospodáreniu rodiny venovať väčšiu pozornosť.¹⁸⁰

4.5 Bezprostredná príprava

Termínom bezprostredná príprava na manželstvo rozumieme čas zasnúbenia a teda posledné mesiace a týždne pred prijatím sviatosti manželstva. Táto forma prípravy je nevyhnutná, nakoľko má i svoje právne ukotvenie v cirkevnom práve.¹⁸¹

Cirkevné právo sa touto problematikou zaoberá v kapitole o pastoračnej starostlivosti a príprave na slávenie manželstva. Kánon 1 063 hovorí: „Duchovní pastieri sú povinní starať sa, aby vlastné cirkevné spoločenstvo poskytovalo veriacim pomoc, ktorou sa manželský stav má uchovávať v kresťanskom duchu a napredovať v dokonalosti. Túto pomoc treba predovšetkým poskytovať:

1. kázaním, katechézou, primeranou deťom, mládeži a dospelým, ba aj používaním spoločenských oznamovacích prostriedkov, pomocou ktorých veriaci majú dostávať poučenie o význame kresťanského manželstva a o úlohe kresťanských manželov a rodičov;

2. osobnou prípravou na uzavretie manželstva, ktorou sa snúbenci majú uspôsobiť na svätosť a povinnosti svojho nového stavu;

3. obohacujúcim liturgickým slávením manželstva, z ktorého má byť zjavné, že manželia naznačujú tajomstvo jednoty a plodnej lásky medzi Kristom a Cirkvou a majú na ňom účasť; [...].¹⁸²

Je teda zjavné, že pre snúbencov z toho vyplýva povinnosť prípravu na kresťanský sobáš absolvovať a pre kňaza povinnosť prípravu poskytnúť.

Pápežská rada pre rodinu v bezprostrednej príprave na manželstvo vidí obdobie posledných rozhovorov snúbencov s kňazom pred slávením sviatosti manželstva.¹⁸³ Predpokladá zosumarizovanie predchádzajúcej prípravy, modlitbu a spoločný duchovný

---

¹⁸⁰ Žák, Karol – Žáková, Lea – Kiss, Tibor: *Rodina*, s. 8.

¹⁸¹ Žák, Karol – Žáková, Lea – Kiss, Tibor: *Rodina*, s. 9.

¹⁸² *Kódex kánonického práva*, kán. 1063.

¹⁸³ Pápežská rada pre rodinu: *Príprava na sviatosť manželstva*, č. 32.

život snúbencov, oboznámenie sa a prípravu na liturgiu kresťanského sobáša, čo je sprevádzané rozhovormi s kňazom.¹⁸⁴ My do tohto obdobia včleňujeme celé obdobie zásnub, vrátane rôznych kurzov, ktoré snúbenci spoločne absolvujú. V rámci nich majú možnosť skúmať hodnoty ich vzťahu, prehĺbiť duchovný život a konzultovať mnohé dôležité otázky s odborníkmi z oblasti psychológie, medicíny a podobne. Dôkladná príprava na manželstvo je dôležitejšia ako filozofovanie o tom, čo je pre muža a ženu pred manželstvom „ešte“ dovolené. Je dôležité, aby sa naučili zvládnuť náročnú úlohu lásky a manželstva.¹⁸⁵

Manželstvo je výrazom lásky, ktorá nie je sebecká, ale túži sa dávať. Je potrebné zdôrazniť dôležitosť spoločného úsilia o manželské šťastie. Ono je cieľom, o ktorý sa majú muž a žena usilovať. Pre jeho dosiahnutie je nevyhnutné vzájomné porozumenie, ktorému sa učia už od prvých fáz budovania vzťahu. Boh stvoril muža a ženu, aby sa stali jedným telom a dušou. Táto jednota je zjavne neznamená mať tajomstvá jeden pred druhým.¹⁸⁶ Manželstvo je najhlbším možným zjednotením dvoch ľudí v podmienkach, ktoré sú prítomné v živote na zemi. Má byť obom, žene i mužovi, pomocou k dozretiu ich osobností, k naplneniu toho, čo im bolo darované pri ich zrode. Je to životné spoločenstvo ako v rovine prirodzenej, tak i nadprirodzenej.¹⁸⁷ Boh daroval človeku telo s jeho mužskosťou či ženskosťou ako úlohu. V mužskosti alebo ženskosti človek dostal do určitej miery za úlohu celé jeho človečenstvo, dôstojnosť osoby a zároveň symbol medziosobného spoločenstva, v ktorom sa človek realizuje sebadarovaním.¹⁸⁸ Manželstvo je odrazom Boha, ktorý je plnosťou dobra a lásky. Preto má manželstvo pôvod v Bohu. V knihe Kazateľ môžeme čítať: „Dvaja sú na tom lepšie ako sám človek: za svoju námahu môžu dostať väčšiu odmenu, a keď padnú, jeden zdvihne druhého. Beda však samému, ak padne! Nemá pri sebe druha, čo by ho zodvihol. Aj sa (lepšie) zahrejú, ak dvaja ležia spolu, ale sám – akože sa môže zahriať sám? Ved’ dvaja vedia premôcť samého, dvaja sa (skôr) postavia na odpor. Trojmo usúkaný povrazec sa nepretrhne tak

---

¹⁸⁴ Pápežská rada pre rodinu: *Príprava na sviatosť manželstva*, č. 50.

¹⁸⁵ Krenzer, Ferdinand: *Zajtra sa bude opäť veriť*, s. 382.

¹⁸⁶ Tournier, Paul: *Porozumenie v manželstve*, s. 8-9.

¹⁸⁷ Hišem, Cyril: *Škola života*, s. 15.

¹⁸⁸ Ján Pavol II.: *Ako muža a ženu ich stvoril*, s. 172.

chytré.¹⁸⁹ Autor knihy *Kazateľ*, keď hovorí o páre muža a ženy, spomína trojitú šnúru. Môžeme sa preto domnievať, že poukazuje na nadprirodzenú, Božskú moc, ktorá zastupuje všetko, čo je ľudsky nemožné. Ak má vo vzťahu muža a ženy svoje primárne postavenie láska, jeho neoddeliteľnou súčasťou je aj Boh.¹⁹⁰ Melgosa píše: „Prax jednoznačne dokazuje, že páry, ktoré veria v Boha, počítajú s ním a udržiavajú si živú vieru, sú stabilnejšie ako tie, ktoré nemajú takýto pevný duchovný základ. Dôvodom je nevyváženosť spôsobená nepomerom štyroch rozmerov ľudskej bytosti: fyzického, mentálneho, sociálneho a duchovného. Zanedbanie ktorejkoľvek z nich vedie k narušeniu rovnováhy.“¹⁹¹

Stretnutia s kňazom bezprostredne pred dňom uzavretia sviatostného manželstva majú svoju obsahovú štruktúru, ktorá má byť sprostredkovaná snúbencom. Ide predovšetkým o upevnenie poznatkov z kresťanského učenia a morálneho spôsobu života ako aj kresťanskej morálky manželského života. Tá zahŕňa stanovisko cirkvi k potratom, antikoncepcii, sterilizácii, plánovaniu rodičovstva. Ďalej ide o uvedomenie si zodpovednosti a vážnosti kroku, pre ktorý sa rozhodli, v neposlednom rade oboznámenie snúbencov s celou liturgiou svadobného obradu.¹⁹² Svadobný obrad má súvislosť s veľkonočným tajomstvom, preto sa zvykne včleňovať do slávenia eucharistie.¹⁹³

Manželstvo, ktoré bude takto postavené na Bohu, sviatostným požehnaním získava potrebné milosti pre to, aby bolo trvalé, aby uspokojovalo ľudskú potrebu milovať a byť milovaný, aby vytváralo spoločenstvo a priateľstvo, a v neposlednom rade, aby uspokojovalo sexuálne potreby muža aj ženy, slúžilo na reprodukciu a vytváralo vhodné prostredie pre správny rozvoj detí.¹⁹⁴ Samotný pohlavný styk je výrazom lásky, ak je darovaním seba druhému vo vzájomnom spojení sa v jedno a taktiež ak je otvorený aj pre svoj plodivý charakter, pre možnosť počatia dieťaťa ako daru od Boha.¹⁹⁵ Vieme,

---

¹⁸⁹ Kaz 4, 9 - 12

¹⁹⁰ Melgosa, Julián – Melgosa, Annette: *Knihy pre páry*, s. 21.

¹⁹¹ Melgosa, Julián – Melgosa, Annette: *Knihy pre páry*, s. 52.

¹⁹² Žák, Karol – Žáková, Lea – Kiss, Tibor: *Rodina*, s. 9.

¹⁹³ Pápežská rada pre rodinu: *Príprava na sviatosť manželstva*, č. 53.

¹⁹⁴ Melgosa, Julián – Melgosa, Annette: *Knihy pre páry*, s. 21.

¹⁹⁵ Güntör, Anselm: *Morálna teológia III/b*, s. 140.

že uzavretím cirkevného manželstva prijímame jednu zo siedmich sviatostí. S prijatím sviatosti prichádza zvláštna milosť a požehnanie od Boha, ktorý dopĺňa to, čo človek sám zo svojej prirodzenosti nie je schopný dosiahnuť. Preto si myslíme, že by bolo výrazom egoistickej zisťnosti a uspokojenia svojej žiadostivosti, nie však prejavom sebadarujúcej lásky, ak by sa na jednej strane nepočítalo, alebo kategoricky zamietlo myšlienku, že by zo sexuálneho spojenia muža a ženy mohol vzniknúť nový život, a na druhej strane ak by sa odmietlo možnému novému stvoreniu požehnanie od Boha, ktoré prináša sviatosť manželstva. Tu vidíme jeden z významných dôvodov, prečo má zmysel predmanželská čistota.

Napokon považujeme za vhodné povedať pár slov aj k otázke antikoncepcie, na ktorú sa bezprostredná príprava na manželstvo často obracia. Pokiaľ chápeme manželský vzťah, ako bolo vyššie už viackrát spomenuté, ako vzájomný dar dvoch osôb v láske a pravde ich bytia, znamená to, že sa rozhodujeme rešpektovať druhého v jeho celistvosti. Rozhodujeme sa prijať druhého takého, aký je, z hľadiska fyzického, duchovného i duševného, a preto mu chceme ponechať slobodu, ktorá mu prináleží. Nechceme ho ovládať žiadnymi prostriedkami, ktoré by nejakým spôsobom zabránili jednote a integrite jeho bytia. „Kresťanská výchova k čistote v rodine nemôže popierať morálnu závažnosť oddeľovania rozmeru telesného spojenia od rozmeru plodenia v rámci manželského života hlavne pri antikoncepcii [...]. To popiera pravú manželskú lásku a naplnenie manželského spojenia.“¹⁹⁶

S ohľadom na aplikáciu cností do kontextu predmanželskej prípravy môžeme konštatovať, že o kvalite manželstva sa v istom zmysle rozhoduje už dávno pred tým, ako sa dvaja ľudia rozhodnú do manželstva vstúpiť. Učenie sa životu podľa cností, ich postupné získavanie a osvojovanie si ich, má svoje korene už v prvých rokoch života. Toto obdobie sme vyšpecifikovali ako obdobie vzdialenej prípravy na manželstvo a pokračuje počas celého života prechádzajúc aj blízkou prípravou. V tomto zmysle sa bezprostredná príprava stáva len upriamením pozornosti smerom k podrobnostiam týkajúcich sa spoločného manželského života.

Na záver chceme zdôrazniť podľa nás dôležitú skutočnosť. Môže sa stať, že z nejakých dôvodov vzdialená alebo blízka príprava nie je dostatočná a zlyhá odovzdanie toho podstatného, čo mala priniesť. Keby aj prvé dve etapy prípravy stroskotali,

---

¹⁹⁶ Puss, Alexander: *Love story a skutočný život*, s. 20.

neznamená to, že muž a žena, ako pár pevne rozhodnutý pre spoločný život v láske a pravde svojho bytia, nemôžu naplniť podstatu manželstva. Je potrebné zdôrazniť, že manželstvo, ako určitá forma nadprirodzenej lásky, má byť založené na vzťahovej triáde. Podstatné miesto tu má Boh, ktorý je plnosťou lásky. On prichádza so svojou milosťou a dopĺňa to, čo človeku chýba. Boh dáva človeku možnosť participovať na láske, ktorá podnecuje k vernosti, oddanosti, trpezlivosti, na láske, ktorá nikdy nezanikne.

Záver

Tomáš Akvinský vo svojom diele *Summa theologiae* podáva obsiahle a hodnotné učenie o cnostiach. Cieľom našej práce bolo objasniť tézu o prepojení cností prihliadajúc na problematiku prípravy na sviatosť manželstva. K tomu sme sa chceli dopracovať prostredníctvom Tomášovho učenia, ktoré sme aplikovali na človeka a jeho život.

Napriek tomu, že sme sa na predostretú problematiku pozreli z pohľadu viacerých vedných odborov, ktorými boli filozofia, teológia i psychológia, našim cieľom nebolo ponoriť sa do psychologických pohľadov na človeka. V kontexte témy našej práce sme chceli poukázať na dôležité a podstatné prepojenie dvoch oblastí. Prvou je oblasť formovania ľudskej povahy, ktorá je psychologickým slovníkom označovaná ako charakter človeka, a druhou je, s ňou úzko súvisiaca, oblasť pestovania cností a učenia sa cnostnému životu. Bolo našim zámerom poukázať na interdisciplinárne prepojenie prítomné v pozadí celej práce.

Napriek tomu, že samotná psychológia má skôr plochý a úzky pohľad, ktorý nie je schopný zanechať líniu exaktnosti, sme presvedčení o tom, že je teológii nápomocná. Otvára nové možnosti chápania človeka a vytvára priestor na jeho kvalitnejšie a efektívnejšie formovanie. Ak chceme hovoriť o záveroch našej práce a odpovedať si na základné otázky, ktoré nás motivovali k jej napísaniu, musíme konštatovať, že príprava na manželstvo nie je len príprava do manželstva, ale smeruje aj k formácii celého človeka. Preto sme považovali za vhodné bezprostrednú prípravu na manželstvo založiť na dlhodobom formovaní človeka.

Človek bol stvorený na Boží obraz. V Bohu je prvotný základ všetkých dobier prítomných v človeku. Boh, ktorý je dokonalá láska, vložil svoj obraz do človeka, ktorý vnímajúc svoju neúplnosť tiahne k väčšej plnosti, čím sa stáva otvoreným voči Bohu, no zároveň otvoreným voči druhému človekovi. Každý človek je povoláný k láske, ktorá sa vo vzťahu k ľuďom prejavuje prvotne v ľudskosti. Manželstvo je tak jednou z foriem povolania k tej ľudskosti, ktorá je vedená nadprirodzenou cnosťou lásky.

Pokiaľ sme sa pýtali, čo zaručuje pevnosť vzťahu a jeho naplnenie v manželskej láske, dospeli sme k záveru, že tu dôležitú úlohu zohráva príprava na manželstvo, ktorá má ako proces začínajúci už v prvých rokoch života, pomáhať v oblasti pestovania cností a učenia sa cnostnému životu. Tak už počas vzdialenej prípravy na manželstvo, ktorej počiatky sme si definovali v útľom detstve, sa formujú pevné korene, základy budúceho

domu. V logickej nadväznosti a v špirálovitej koncepcii rozvoja a zdokonaľovania sa v čisto ľudskom, ako aj cnostnom živote, sme prešli k blízkej príprave. Poukázali na zjavnú dôležitosť formácie názorov, presvedčení, hodnôt a pozitívneho vplyvu na charakter mladého človeka. Tieto úvahy, ktoré sme v práci podrobnejšie rozpracovali, nás viedli ku konštatovaniu, že o kvalite manželstva sa v istom zmysle rozhoduje už dávno pred tým, ako sa muž a žena rozhodnú do manželstva vstúpiť. Usúdili sme, že učenie sa životu podľa cností, ich postupné získavanie a osvojovanie si ich, má svoje korene už oveľa skôr. V tomto zmysle sa bezprostredná príprava stáva pokračovaním už prebiehajúcej formácie a doladovaním detailov týkajúcich sa spoločného manželského života.

V práci sme poukázali aj na dôležitosť vzťahovej triády, v ktorej má významné miesto Boh, ktorý je plnosťou lásky. On svojou milosťou dopĺňa to, čo človeku chýba. Z toho dôvodu aj keby zlyhala niektorá fáza prípravy na manželstvo, či už vzdialenej, blízkej alebo bezprostrednej, vďaka milosti a požehnaní plynúcemu z prijatia sviatosti manželstva, muž a žena získavajú možnosť účasti na nadprirodzenej dokonalej láske, ktorej určitou formou a výrazom je aj manželská láska.

Môžeme povedať, že táto práca nás viedla k presvedčeniu, že nie sú to pravidlá, ktoré majú viesť človeka k zdržanlivosti a čistote pred manželstvom, ale je to láska. Láska dáva motiváciu i zmysel cnostnému konaniu. Pokiaľ sa muž a žena otvoria vďaka rozvážnosti pravde, a vďaka láske Bohu a sebe navzájom, sú schopní nájsť význam zdanlivých príkazov.

Našou snahou bolo aplikovať a použiť myšlienky Tomáša Akvinského na dnešný život. Z tohto dôvodu sme sa v práci opierali o názory a argumenty autorov mnohých, na prvý pohľad nesúrodých zdrojov. Napriek tomu sme presvedčení o možnosti prínosu práce pre čitateľa. Myšlienka prítomná v pozadí celého dokumentu má za cieľ priviesť čitateľa k poznaniu, ktoré výstižne opisujú slová svätého Pavla: „najväčšia z nich je láska“.¹⁹⁷

---

¹⁹⁷ 1 Kor 13, 13

Zoznam použitej literatúry

1. PRIMÁRNE PRAMENE

HERIBAN, JOZEF. 2004. *Sväté písmo Starého i Nového zákona*. 6. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2004. 2331 s. ISBN 80-7162-244-89.

TOMÁŠ AKVINSKÝ. 1937-40. *Theologická summa*. 6 zv. Preložil P. E. Soukup a kol. Olomouc: Krystal, 1937-40.

2. DOKUMENTY

BENEDIKT XVI. 2006. *Encyklika Deus caritas est*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2006. 64 s. ISBN 80-7162-594-9.

JÁN PAVOL II. 1994. *Apoštolský list Gratissimam sane. List pápeža Jána Pavla II. rodinám*. Trnava, Spolok svätého Vojtecha, 1994. 117 s. ISBN 80-7162-345-8.

Kódex kánonického práva. Latinsko – slovenské vydanie. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2001. 937 s. ISBN 80-7162-227-3.

KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA. *Pápežská rada pre rodinu: Príprava na sviatosť manželstva*. [online]. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2004. 48 s. [cit. 2011.04.09]. ISBN 80-7162-500-0. Dostupné na internete: <<http://www.rodina.kbs.sk/articles/File/Priprava%20na%20sviatost%20manzelstva.pdf>>.

ZLATŇANSKÝ, JOZEF - BLATNICKÝ, RUDOLF - JAVOR, FERDINAND. 2004. *Katechizmus Katolíckej Cirkvi*. 4. vyd. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2004. 918 s. ISBN 80-716-251-48.

3. SEKUNDÁRNA LITERATÚRA

AUZENET, DOMINIQUE. 1999. *Trinást' zastavení lásky*. Bratislava: Lúč, 1999. 136 s. ISBN 80-7114-269-7.

BALÁŽ, RUDOLF – ŠTIAVNICKÝ, ANDREJ. 1997. *Milovať bez lásky a sexu? 101 otázok Andreja Štiavnického biskupovi Rudolfovi Balážovi*. Bratislava: DACO, 1997. 168 s. ISBN 80-967298-2-9.

BENEŠ, ALBERT. 1990. *Morální teologie. 1. Úvod do morální teologie*. Praha: Kazatelské středisko Československé provincie Řádu bratří Kazatelů, 1990. 60 s.

BLAŠČÍKOVÁ, ANDREA. 2009. *Etika cnosti podľa Tomáša Akvinského*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2009. 144 s. ISBN 978-80-8094-475-9.

- BOMBELLI, FERDINANDO. 2009. *Milovať telom a dušou. Ako prežívať šťastné manželstvo*. Bratislava: Don Bosco, 2009. 152 s. ISBN 978-80-074-100-6.
- CHENU, MARIE – DOMINIQUE. 2000. *Tomáš Akvinský*. Praha: Volvox Globator, 2000. 141 s. ISBN 80-7207-389-3.
- DE FIORES, STEFANO – GOFFI, TULLO. 1999. *Slovník spirituality*. Praha: Kostelní Vydří, 1999. 1295 s. ISBN 80-7192-338-9.
- DE LIBERA, ALAIN. 2001. *Středověká filosofie. Byzantská, islamská, židovská a latinská filosofie*. Praha: Oikoymenh, 2001. 552 s. ISBN 80-7298-026-2.
- FABRO, P. CORNELIO. Il nuovo problema dell'essere e la fondazione della metafisica. In: Rivista di Filosofia Neo-Scholastica, s. 475-510. In: Tomáš Akvinský: *O pravde, o myslí*. Praha: Krystal OP, 2003. 358 strán. ISBN 80-85929-60-0, s. 19.
- GILBERT, GUY. 2008. *Evangelium podle svätého lotra*. Praha: Portál, 2008. 296 s. ISBN: 978-80-7367-450-2.
- GÜNTÖR, ANSELM. 1989. *Morálna teológia. I/b diel: Všeobecná morálna teológia*. 2. vyd. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1989. 336 s.
- GÜNTÖR, ANSELM. 2010. *Morálna teológia. III/b diel: Špeciálna morálna teológia*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2010. 528 s. ISBN 978-7162-817-0.
- HALL, PAMELA M. 1994. *Narrative and the natural law. An Interpretation of Thomistic Ethics*. Notre Dame and London: University of Notre Dame Press, 1994. 168 s. ISBN 13: 978-0-268-01485-8.
- HARRIS, JOSHUA. 2005. *My dva spolu. Od přátelství k manželství*. Praha: SAMUEL, Biblická práce pro děti, 2005. 176 s. ISBN 80-86849-13-9.
- HARTL, PAVEL - HARTLOVÁ, HELENA. 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 744 s. ISBN 80-7178-303-X.
- HILL, GRAHAME. 2004. *Moderní psychologie*. Praha: Portál, 2004. 284 s. ISBN 80-7178-641-1.
- HIŠEM, CYRIL. 1999. *Škola života alebo Čo by mali snúbenci vedieť, a na čo by manželka nemali zabudnúť*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 1999. 128 s. ISBN 80-7165-180-X.
- HOFŠÜMMER, WILLI. 1999. *Strom manželstva. Príbehy zo života vo dvojici*. Bratislava: Lúč, 1999. 96 s. ISBN 80-7114-276-X.
- HREHOVÁ, HELENA. 2006. *Rozvážnosť a voľba podľa sv. Tomáša Akvinského*. Trnava: FF Trnavskej univerzity, 2006. 224 s. ISBN 80-8082-099-6.

- JÁN PAVOL II. 2007. *Ako muža a ženu ich stvoril. Vykúpenie tela a sviatosť manželstva*. Bratislava: Metodicko – pedagogické centrum v Bratislave, 2007. 391 s. ISBN 80-8052-222-7.
- KLUXEN, WOLFGANG. Tomáš Akvinský. Jsoucnost a jeho principy. In: Karfík, Filip – Němec, Václav – Vilím, František (eds.): *Křesťanství a filosofie: Postavy latinské tradice*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994. ISBN 80-85795-08-6, s. 91-123.
- KRENZER, FERDINAND. 1997. *Zajtra sa bude opäť veriť. Základy katolíckej vierouky*. Trnava: Dobrá kniha, 1997. 446 s. ISBN 80-7141-143-4.
- MARITAIN, JACQUES. 2005. *Láska a priateľstvá*. Praha: Krystal OP, 2005. 51 s. ISBN 80-85929-75-9.
- MELGOSA, JULIÁN – MELGOSA, ANNETTE. 2010. *Kniha pre páry. Stabilný vzťah na celý život*. Vrútky: Advent – Orion. 2010. 191 s. ISBN 978-80-8071-131-3.
- NAKONEČNÝ, MILAN. 1995. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995. 336 s. ISBN 80-200-0525-0.
- NOUWEN, HENRI J. M. 2003. *Má ma niekto rád? Ako žiť duchovným životom vo svete*. Trnava: Dobrá kniha, 2003. 110 s. ISBN 80-7141-418-2.
- PIEPER, JOSEF. 2000. *Ctnosti*. Praha: Česká křesťanská akademie, 2000. 159 s. ISBN 80-7106-484-X.
- PIEPER, JOSEF. 1997. *Tomáš Akvinský*. Praha: Vyšehrad, 1997. 160 s. ISBN 80-7021-224-1.
- PORTER, JEAN. 1990. *The Recovery of Virtue. The Relevance of Aquinas for Christian Ethics*. Louisville, Kentucky: Westminster/John Knox Press, 1990. 208 s. ISBN 0-664-21924-1.
- PŠENIČKA, OLDŘICH. 1997. *Trblietanie dotyku. Sexuálna výchova v rodine*. Prešov: JAS, 1997. 338 s. ISBN 80-88795-14-1.
- PUSS, ALEXANDER. 2002. *Love story a skutočný svet*. Trnava: Dobrá kniha, 2002. 46 s. ISBN 80-7141-399-2.
- STANČEK, ĽUBOMÍR. 2005. *Čnosti*. Spišské Podhradie: Spišská Kapitula, 2005. 203 s. ISBN 80-89170-16-1.
- SWIEŻAWSKI, STEFAN. 1998. *Nový výklad sv. Tomáše: Prednášky v Láskach*. Brno: Cesta, 1998. 173 s. ISBN 80-85319-78-0.
- ŠRAMOVÁ, BLANDÍNA. 2007. *Osobnosť v procese ontogenézy*. Bratislava: Melius, 2007. 166 s. ISBN 978-80-969673-0-8.

ŠTEPINOVÁ, VIERA. Pojetí pravdy u Tomáše Akvinského. In: Tomáš Akvinský: *O pravde, o mysli*. Praha: Krystal OP, 2003. 358 strán. ISBN 80-85929-60-0, s. 7-77.

TOURNIER, PAUL. 1996. *Porozumenie v manželstve*. Bratislava: Creativpress, 1996. 47 s. ISBN 80-7131-007-7.

WEST, CHRISTOPHER. 2010. *Teológia tela pre začiatočníkov. Stručný úvod do sexuálnej revolúcie Jána Pavla II.* Bratislava: Novo Millennio – asociácia pre výchovu, 2010. 136 s. ISBN 978-80968964-2-4.

WOJTYLA, KAROL. 2000. *Pred zlatníctvom*. Košice: Verbum, 2000. 157 s. ISBN 80-96697-8-9.

ŽÁK, KAROL – ŽÁKOVÁ, LEA – KISS, TIBOR: *Rodina. Interný študijný materiál pre predmet Kresťanská etika*. [online]. Nitra: Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre, 1997. 86 s. [cit. 2011.04.09]. Dostupné na internete: <http://www.gcm.sk/php/index.php?menu=predmety&section=krestanska_etika&lang=sk>.